

TERVEYDEN JA
HYVINVOINNIN LAITOS

Jarno Karjalainen (toim.)

Askelia kohti työelämää

ASKEL-hankkeen kokemukset ja toimenpide-ehdotukset

Jarno Karjalainen (toim.)

Askelia kohti työelämää

**ASKEL-hankkeen kokemukset
ja toimenpide-ehdotukset**

TERVEYDEN JA
HYVINVOINNIN LAITOS

© ASKEL-hanke ja THL

Juvenes Print - Tampereen yliopistopaino Oy
Tampere 2011

Sisällys

Johdanto.....	5
ASKEL-hankkeen havainnot, kokemukset ja toimenpide-ehdotukset.....	7
1. Asiakkaan yksilöllisen, kokonaisvaltaisen ohjauksen lisääminen.....	7
Asiakkaan kokonaisvaltainen ohjaus yhden tahon vastuulle.....	7
Asiakkaan yksilöllisen tilanteen huomiointi kartoitettaessa hänen tilannettaan.....	7
Toimenpidejaksojen tavoitteiden realistinen asettaminen.....	8
Verkostoyhteistyön tehostaminen.....	9
Viranomaisyhteistyön tehostaminen koulutuksen järjestämisessä.....	9
Tehostetumpi hoitoon ja kuntoutukseen ohjaaminen.....	10
Talous- ja velkajärjestelyihin pääsy.....	10
Arviointi ja työ- ja toimintakyvyn seuranta.....	11
Selkeämpää tiedotusta ja ymmärrettävämpää puhetta.....	11
2. Sosiaalisen työllistämisen osaamisen ja asiakkaiden osallisuuden vahvistaminen.....	11
Toimenpiteistä, palveluista, hyvistä käytännöistä ja lainsäädännöstä tiedottaminen.....	12
Laatukriteerien asettaminen kuntouttavalle työtoiminnalle.....	12
Arviointityökalujen kehittäminen.....	12
Asiakkaan oikeuksia turvaamaan työttömien asiamies.....	13
Uudet asiakkaan osallisuutta lisäävät palautekanavat.....	13
Sosiaalisesti kuntouttavista ja työhön kuntouttavista palveluista on hyötyä asiakkaalle.....	14
3. Valtion ja kuntien vastuunjako sosiaalisessa työllistämässä.....	14
Sosiaalisen kuntoutuksen ja työllistämisen resurssointi.....	15
Työvoiman palvelukeskusten toiminnan kehittäminen ja vakinaistaminen.....	15
Valtakunnallisten toimijoiden välinen yhteistyö.....	16
Työ- ja elinkeinotoimiston palvelut myös osatyökykyisille.....	16
4. Sosiaalisen työllistämisen lainsäädännön yksinkertaistaminen ja yhtenäistäminen.....	17
Palvelurakenne joustavammaksi.....	17
Pitkäkestoinen kuntouttava työtoiminta.....	17
Matalamman kynnyksen osallistava työtoiminta.....	17
Sosiaalisen ja yhteiskunnallisen yrittäjyyden tukeminen ja niihin liittyvän lainsäädännön kehittäminen.....	18
Yhdenmukaiset ja tasa-arvoiset oikeudet ja velvollisuudet.....	18
5. Kykyjen mukaan joustavien työmahdollisuuksien etsiminen ja luominen.....	19
Työhönvalmennuksen ja muun tukihenkilötoiminnan lisääminen.....	19
Osatyökykyisten työllistämisen kompensatiot työnantajalle.....	20
Yhteisvastuullisuuden korostaminen.....	20
6. Siirtymien esteenä olevien kannustin- ja byrokraloukkujen purkaminen.....	22
Palvelusta toiseen siirtymisen taloudellinen kannustavuus ja turvallisuus.....	22
Palveluiden välisten siirtymien joustavuus.....	22
Yksinkertaisemmat ohjausprosessit.....	22
Yhteenveto ja tulevaisuudennäkymät.....	23
Kirjallisuusviitteet.....	25
Liitteet.....	28
Liite 1: ASKEL-hankkeen tavoitteet.....	28
Helsingin kaupunki.....	28
Vantaan kaupunki.....	28
Espoon kaupunki.....	29
Diakonia-ammattikorkeakoulu.....	29
VATES-säätiö.....	29

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos	29
Sosiaalinen tilinpito	30
Liite 2: Voimaa ja välineitä – aktiivinen sosiaalipolitiikka työllistämisen tukena	31

Johdanto

ASKEL- askelia kohti työelämää – ESR-hankkeen (2008-2011) tavoitteena on ollut tukea kunnan sosiaalitoimen vaikeasti työllistyvien asiakkaiden siirtymistä kohti työelämää. Hankkeen tavoitteena on ollut kehittää asiakkaan kannalta paremmin toimivia, oikea-aikaisia ja yhteensovitettuja kuntouttavia sosiaali- ja työllisyyspalveluita. ASKEL-hankkeessa ovat olleet mukana Helsingin, Espoon ja Vantaan kaupungit, VATES-säätiö, Diakonia-ammattikorkeakoulu ja Terveystieteiden tutkimuskeskus (THL). Hanketta rahoittavat Euroopan sosiaalirahasto, sosiaali- ja terveysministeriö sekä Espoon, Helsingin ja Vantaan kaupungit. Hanke on myös osa sosiaali- ja terveydenhuollon kansallista kehittämissuunnitelmaa (Kaste-ohjelma vuosina 2008 - 2011).

Helsingin osahankkeen tavoitteena oli nykyisten palvelurakenteiden selvittäminen ja kuvaaminen asiakkaan tarpeista käsin, kehittää työntekijöiden osaamista ja palveluiden arviointiin soveltuvia mittareita sekä selkeyttää välityömarkkinoiden palvelurakennetta ja luoda palveluohjausverkostoa.

Vantaalla tavoitteena oli tarkastella eri toimijoiden ja ammattiryhmien rooleja ja tehtäviä, tutkia mahdollisia päällekkäisyyksiä ja siirtymävaiheiden toimintatapoja ja rakentaa selkeää palvelukokonaisuutta. Tavoitteena oli syventää eri ammattiryhmien roolia ja osaamisen erityisyyttä sekä kehittää asiakastyötä yksilölliseksi tavoitteellisesti eteneväksi prosessiksi.

Espoon osahankkeessa pyrittiin luomaan integroituja palvelukokonaisuuksia sosiaalipalveluihin ja välityömarkkinoille. Tavoitteena oli edistää asiakkaiden kannalta paremmin toimivia, oikea-aikaisia ja vaikuttavampia kuntouttavia sosiaalipalveluja. Hankkeessa luotiin palveluohjausverkostoa sosiaalipalveluihin (lastensuojelu, aikuissosiaalityö ja työllisyyspalvelut, sekä maahanmuuttajapalvelut, nuorten jälkihuolto, vammais- ja mielenterveys- ja päihdepalvelut).

Diakonia-ammattikorkeakoulu toteutti sosiaalisen työllistämisen parissa työskenteleville suunnatun 35 opintopisteen koulutuskokonaisuuden. THL on toiminut hankkeen koordinoijana sekä tutkimustiedon tuottajana ja VATES-säätiö on tuottanut tietoa palvelujärjestelmän kehittämiskohdista vammaisten ja pitkäaikaissairaiden näkökulmasta.

Hankkeen aikana on noussut esiin lukuisia haasteita liittyen vaikeasti työllistyvien palveluihin ja tilanteeseen. Hankkeen projektiryhmä on koonnut niitä yhteen ja niihin on mietitty ratkaisuja ja toimenpide-ehdotuksia. Hankkeen ehdotukset tehtiin yhteistyössä Helsingin, Espoon ja Vantaan kaupunkien ja työvoiman palvelukeskusten työntekijöiden sekä johdon kanssa. Ehdotuksia koostettaessa käytettiin myös Helsingin, Espoon ja Vantaan kaupunkien järjestämien asiakasraatien tuloksia, aineistona käytettiin myös osallistuvien tahojen tutkimuksia, opinnäytetöitä, raportteja ja hankkeen järjestämien foorumeiden antia.

ASKEL-hankkeen ydinsanomaksi muodostui: **Jokaisella työikäisellä on oikeus osallistua kykyjensä mukaan työelämäään.** Tämän toteutumiseen liittyvien toimenpide-ehdotusten laatiminen nähtiin tärkeäksi, koska on olemassa suuri joukko ihmisiä, jotka pystyvät ja haluavat osallistua työelämäään. He kuitenkin jäävät ilman palkkatyötä, koska nykyisessä työmarkkinatilanteessa usein vain täysin työkykyiset pääsevät ansiotyöhön. Jotta jokaisen oikeus työhön toteutuisi, tulisi mahdollistaa monimuotoinen osallistuminen työelämäään. Hankkeen ehdotuksia olivat:

1. Asiakkaan yksilöllistä, kokonaisvaltaista ohjausta tulee lisätä.
2. Sosiaalisen työllistämisen osaamista tulee vahvistaa ja toimijoiden yhteiskuntavastuullisuutta lisätä.
3. Valtion ja kuntien vastuut sosiaalisessa työllistämässä tulee selkeyttää.
4. Monimutkaista sosiaalisen työllistämisen lainsäädäntöä tulee selkeyttää ja yhtenäistää.
5. Tarvitaan lisää kykyjen mukaan joustavia työpaikkoja.
6. Siirtymien esteenä olevat kannustin- ja byrokratialoukut tulee purkaa.

Ehdotukset valmistuivat keväällä 2011 ja niitä levitettiin useissa eri yhteyksissä. Tämä julkaisu perustuu näihin ehdotuksiin ja seuraavilla sivuilla luonnehditaan ja kuvataan niitä tarkemmin. Kokemukset ja havainnot on pyritty esittämään mahdollisimman tiivistetyssä muodossa, jotta julkaisu olisi mahdollisimman helppolukuinen. Kunkin kohdan alla on lisäksi Lisätietoa-kohdat, joissa on listattu aiheeseen liittyviä raportteja ja julkaisuja.

ASKEL-hankkeen verkkosivut:

<http://www.thl.fi/askel>

Lisätietoa-kohdissa olevat hankkeen julkaisut ovat myös ASKEL-hankkeen verkkosivuilla. Julkaisun internet-versiossa Lisätietoa-kohdissa olevan julkaisun otsikkoa klikkaamalla julkaisu avautuu.

ASKEL-hankkeen projektiryhmä:

Aira Ikonen, Espoon kaupunki

Sirkku Reponen, Espoon kaupunki

Anne Kuvaja, Helsingin kaupunki

Leena Luhtasela, Helsingin kaupunki

Ilkka Oksman, Helsingin kaupunki

Ritva Joutsenlahti, Vantaan kaupunki

Anu Tirkkonen, Vantaan kaupunki

Sanna-Maija Kohonen, Diakonia-ammattikorkeakoulu

Ari Nieminen, Diakonia-ammattikorkeakoulu

Simo Klem, VATES-säätiö

Jarno Karjalainen, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

Christina Manderbacka, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

ASKEL-hankkeen havainnot, kokemukset ja toimenpide-ehdotukset

ASKEL-hankkeen erilaisissa työryhmissä käydyt keskustelut, järjestettyjen foorumeiden työryhmät, kunnissa järjestetyt asiakasraadit ja muut tilaisuudet sekä erilaiset raportit toimivat hankkeen laatimien toimenpide-ehdotusten aineistona. Näitä hankkeen aikana kerättyjä havaintoja, kokemuksia ja toimenpide-ehdotuksia kuvataan seuraavaksi.

1. Asiakkaan yksilöllisen, kokonaisvaltaisen ohjauksen lisääminen

Sekä kuntien työntekijät että asiakkaat ovat nostaneet esiin kokonaisvaltaisen ohjaamisen tärkeyden. Järjestelmä toimii hyvin, jos asiakas on osaava, jaksava, kyvykäs ja motivoitunut. Jos näin ei ole, asiakas harhailee eri paikoissa ja kuormittaa palvelujärjestelmää käynneillä ja itseänsä jatkuvilla epäonnistumisen kokemuksilla. Palvelujärjestelmä on niin monimutkainen, että asiakkaan on vaikea löytää itse hänelle sopivaan palveluun. Tukihenkilöiden puute edesauttaa asiakkaiden tupahtamista palveluista. Myös virkailijoiden vaihtuminen vaikeuttaa asiakkaan kokonaistilanteen hallintaa. Hankkeessa järjestetyissä asiakasraadeissa nousi esiin näkemys, että asiakkaan pitäisi olla se, jonka ympärille palvelut rakentuvat.

Asiakkaan kokonaisvaltainen ohjaus yhden tahon vastuulle

Asiakkaat toivovat työtoimintajakson aikaista ohjausta; henkilökohtaista tukihenkilöä jolta saisi pikaista apua ongelmiin. Asiakkaan ohjaaminen oikeaan toimenpiteeseen tai palveluun oikeaan aikaan on tärkeää. Tällaista palveluohjausta pitäisi lisätä. Vastuutyöntekijän olisi tärkeää tuntee asiakkaan tilanne riittävän hyvin, jotta ohjaukset olisivat oikea-aikaisia ja tilannearviot eivät perustuisi esimerkiksi liian lyhyeen arviointijaksoon.

Lisätietoa (katso kirjallisuusviitteet):

Saarinen, Kaisa & Suhonen, Suvi (2011) Olemisesta ohjaukseen.

Asiakkaan yksilöllisen tilanteen huomiointi kartoitettaessa hänen tilannettaan

Asiakkaan yksilöllisen polun tukeminen pitäisi olla keskeinen viranomaisen toimintaa ohjaava tekijä. Tähän liittyy asiakkaan kanssa tehtävä yksilöllinen suunnitelma ja riittävän tarkka kartoitus hänen tilanteestaan ennen jatkopalveluihin ohjaamista. Asiakkaan terveydentilan ja muun henkilökohtaisen tilanteen huomioiminen on tärkeää ja mahdolliset hoitoon, kuntoutukseen tai muihin palveluihin ohjaamiset pitäisi tehdä jo ennen sosiaalisen kuntoutuksen palveluja. Asiakkaan voimavarat pitäisi huomioida esteiden sijaan. Palvelut pitäisi räätälöidä asiakaskohtaisesti mahdollisuuksien mukaan, koska yleistä, standardoitua toimintatapaa ei ole.

Lisätietoa:

Vainio, Kirsi & Airaksinen, Pasi (2010) Aktivoinnin pullonkaulat – aktivointisuunnitelma kuntouttavan työllistämisen tukena sekä selvitys siihen liittyvistä ongelmista.

Toimenpidejaksojen tavoitteiden realistinen asettaminen

Hankkeen kunnissa on yleisesti tullut esiin, että kuntouttaviin palveluihin, esimerkiksi kuntouttavaan työtoimintaan osallistuminen voi kestää osalla asiakkaista pitkään, jopa useita vuosia. Osalla asiakkaista osallistuminen toimenpiteeseen on tavoitteiltaan luonteeltaan enemmän toimintakykyä ylläpitävää kuin työelämään johtavaa. Mahdollisesti pitkään kestävä polku kohti työelämää pitäisi huomioida jo jakson tavoitteiden asettamisessa, jotta ne olisivat realistiset.

Kuntouttavan työtoiminnan asiakkaiden omissa tavoitteissa tärkeänä esiintyy mielekkään tekemisen löytäminen arkeen (Karjalainen & Karjalainen 2010). Tyypillisiä työtoimintajaksolle asetettuja tavoitteita ovat myös työelämään siirtymisen valmistelu ja työelämään totuttelu, työkyvön arvioiminen ja päivärytmin vakiinnuttaminen.

VATES-säätiön tutkimuksessa vammaispalveluista (Klem 2011) nousi esiin se, että palvelulle ja asiakkaalle asetetut tavoitteet vaikuttavat asiakkaan suhtautumiseen avoimille työmarkkinoille siirtymiseen. Niiden palvelujen asiakkaat, joiden julki lausuttuna tavoitteena on avoimille työmarkkinoille työllistyminen, ovat ainakin pohtineet etenemistä ja kykenevät kuvailemaan siihen liittyvää ohjausta. Sen sijaan niissä yksiköissä, joissa vastaavaa tavoitetta ei ole, asiakkaat eivät ole etenemistä edes ajatelleet, eivätkä siten osaa myöskään toivoa siihen liittyvää ohjausta. Kärjistäytymillään tämä voi johtaa elämänpituisen työsaliuraan myös sellaisten ihmisten kohdalla, joilla olisi sopeutusratkaisujen avulla mahdollista työskennellä mielekkäässä työssä avoimilla työmarkkinoilla.

Lisätietoa:

Oksman, Ilkka (2010) Asiakkaat palveluiden arvioijina. Asiakkaiden tulkintoja työllisyyttä edistävästä toimenpiteistä.

Reponen, Sirkku (2010) Kokemuksia Espoon työllisyyspalveluiden asiakasraadista.

Karjalainen, Jarno, Karjalainen, Vappu (2010) Kuntouttava työtoiminta - aktiivista sosiaalipolitiikkaa vai työllisyyspolitiikkaa?

Klem, Simo (2011) Vammaisten henkilöiden asema välityömarkkinoilla.

Karén, Therese (2011) Espoon työvoiman palvelukeskuksen pitkäaikaiset asiakkaat.

Verkostoyhteistyön tehostaminen

Palveluohjausverkoston luominen eri sosiaalipalveluiden kesken on tärkeää (lastensuojelu, aikuissosiaalityö ja työllisyyspalvelut, sekä maahanmuuttajapalvelut, nuorten jälkihuolto, vammaispalvelut ja mielenterveys- ja päihdepalvelut). Työntekijöiden tulee tuntee toistensa työtä riittävästi, jotta asiakasprosessit etenevät.

Työnjaosta alueen peruspalveluissa tapahtuvan aktivoimisen ja varsinaisten työllistymispalvelujen tarjoamisen välillä on sovittava, koska siten parannetaan palvelujen oikea-aikaisuutta ja kohdentamista sekä vähennetään asiakkaiden epäonnistumisia ja huonoja kokemuksia.

Työntekijöiden tulee voida tarvittaessa ylittää oman palvelunsa vastuualueen rajat, jotta prosessit etenevät yksilöllisesti asiakkaiden palvelutarpeiden mukaan, eikä niitä ohjaa ensisijaisesti oman tehtäväkuvan mukainen työskentely. Tämä on haaste nykyiselle tavalle järjestää palvelut asiakkaille sektoreittain (aikuisten palvelut, lastensuojelu, vammaispalvelu jne.) sekä haaste työn johtamiselle.

Verkostoperehdytyksellä tarkoitetaan esimerkiksi uusien työntekijöiden perehdyttämistä ja tutustuttamista asiakastyön kannalta tarpeellisiin verkostoihin ja yhteistyötahoihin. Tällainen toiminta voi pienentää riskiä, että verkostoihin liittyvä hiljainen tieto katoaa työntekijöiden vaihtuessa. Verkostoperehdytyksellä työllisyyspalveluihin ja välityömarkkinoihin voidaan varmistaa tehokkaampi asiakkaiden ohjaus peruspalveluista työllisyyspalveluihin. Verkostoperehdytykselle tulee kuntaan luoda toimintamalli.

Haasteena on, ettei kohderyhmän palveluissa voida sopia yhtä tietynlaista toimintatapaa jokaisen asiakasprosessin edetessä yksilöllisesti. Kohderyhmän palvelut edellyttävät työntekijältä vahvaa ammatillista osaamista, hyviä verkostoyhteistyön taitoja sekä kykyä toimia dialogisessa vuorovaikutuksessa asiakkaan kanssa.

Tarvitaan myös laajempia yhteistyöfoorumeita ja erilaisia verkostotapahtumia. Hankkeessa järjestettiin valtakunnallisia oppimis- ja dialogifoorumeita välityömarkkinoiden toimijoille Suomessa. Foorumeilla keskusteltiin välityömarkkinoiden kehittämisen tarpeista erityisesti kaikkein vaikeimmin työllistyvien näkökulmasta.

Lisätietoa:

[ASKEL-hankkeessa järjestetyt foorumit](http://www.thl.fi/askel)

www.thl.fi/askel

Viranomaisyhteistyön tehostaminen koulutuksen järjestämisessä

Monilta sosiaalisen kuntoutuksen asiakkailta puuttuu ammatillinen koulutus. Kunnissa järjestetyissä asiakasraadeissa toivottiin yksilöllisempää lähestymistapaa, lisää tietoa erilaisista vaihtoehdoista ja monipuolisia työvoimapoliittisia kursseja.

TE-toimiston palveluiden tulee kytkeytyä tiiviimmin työtoimintajakson tueksi. Esimerkiksi työvoimaohjaajan tuki pajajaksolla on tärkeää suunniteltaessa asiakkaan kanssa ammatillista koulutusta (tarvittaessa myös yksilöllisesti räätälöityä) tai muuta työvoimapoliittista koulutusta. Koulutukseen liittyviin asioihin totuttautuminen on tärkeää jo sosiaalisen kuntoutuksen aikana. Koulutus pitäisi mahdollisuuksien mukaan linkittää johonkin ammattialaan. Tarvitaan tehtäväkohtaista työn ohessa suoritettavaa koulutusta, joka ei ole liian teoreettista. Hygieniapassin tai tulityökortin

suorittaminen jakson aikana voi olla hyödyllistä asiakkaalle. Maahanmuuttajien suomen kielen koulutuksen tärkeys pajatyön lomassa nousi myös esiin. Työllistämisessä voitaisiin hyödyntää enemmän myös vammaispalveluiden ajattelutapaa ja pedagogista osaamista asiakastyössä.

Lisätietoa:

[Oksman, Ilkka \(2010\) Asiakkaat palveluiden arvioijina. Asiakkaiden tulkintoja työllisyyttä edistävästä toimenpiteistä.](#)

[Reponen, Sirkku \(2010\) Kokemuksia Espoon työllisyyspalveluiden asiakasraadista.](#)

Tehostetumpi hoitoon ja kuntoutukseen ohjaaminen

Työttömien voi olla vaikea saada hoito- ja kuntoutuspalveluita tai ohjautua niihin verrattuna työssä oleviin. Kelan roolia pitäisi vahvistaa työttömien ammatillisen kuntoutuksen järjestämisessä. Työttömien terveystarkastuksia on edelleen lisättävä ja terveystarkastukseen ohjauksen tulee olla osa kuntouttavan työtoiminnan jakson alkua. Pitkäaikaistyöttömien terveydenhuollon kehittämishankkeen (2007-2010) käytäntöjä ja tuloksia tulee juurruttaa toimintaan kunnissa.

Kuntouttavasta työtoiminnasta pääkaupunkiseudulla tehdyn tutkimuksen (2010) tulosten mukaan hoito- ja kuntoutuspalvelut järjestyvät kuitenkin asiakkaille varsin hyvin kuntouttavan työtoiminnan aikana, tyypillisimpinä terveystarkastukseen ja/tai hoitoon ohjaus ja päihdehoito ja/tai -kuntoutus. Asiakkaiden kokemusten mukaan työtehtävät ovat olleet pääosin sopivia heidän työ- ja toimintakykyynsä nähden.

Lisätietoa:

[Karjalainen, Jarno, Karjalainen, Vappu \(2010\) Kuntouttava työtoiminta - aktiivista sosiaalipolitiikkaa vai työllisyyspolitiikkaa?](#)

[Pitkäaikaistyöttömien terveydenhuollon kehittämishanke \(PTT-hanke\)](#)

www.thl.fi/ptt

Talous- ja velkajärjestelyihin pääsy

Velat nousevat usein asiakkaan työllistymisen esteeksi. Velkojen ja talousasioiden järjestely luo asiakkaalle parempia mahdollisuuksia edetä kohti palkkatyötä. Neuvontaa talous- ja velka-asioissa tulee tarjota asiakkaalle jo mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, koska ajan kuluessa velkoihin liittyvät ongelmat usein vain pahenevat.

Lisätietoa:

[Oksman, Ilkka \(2010\) Asiakkaat palveluiden arvioijina. Asiakkaiden tulkintoja työllisyyttä edistävästä toimenpiteistä.](#)

[Reponen, Sirkku \(2010\) Kokemuksia Espoon työllisyyspalveluiden asiakasraadista.](#)

Arviointi ja työ- ja toimintakyvyn seuranta

Kuntouttavan työtoiminnan alussa olisi hyvä olla arviointijakso, esimerkiksi ryhmätoiminnan avulla tehty kartoitus asiakkaan tilanteesta. Asiakkaan voimavarojen ja osaamisen kehittymisen arviointi ja dokumentointi jakson aikana on tärkeää. Työtoimintapajoilta tarvitaan selkeät raportit ja rehellistä palautetta asiakkaan työ- ja toimintakyvystä. Arvioinnin tavoite ja tarkoitus pitää olla myös selvillä; miksi ja ketä varten asiakasta arvioidaan. Arvioinnin tueksi tarvitaan tietoa erilaisista menetelmistä, esimerkiksi erityispedagogian menetelmistä ja arviointilomakkeista. Arvioinnin tueksi tarvitaan myös jatkotoimenpiteitä työtoimintajakson jälkeen. Asiakkaan oma itsearviointi selviytymisestään tukee kuntoutumisprosessia. Itsearviointia pitäisi lisätä ja laajentaa sitä myös muuhun yhteiskunnalliseen selviytymiseen kuin suhteessa palkkatyöhön pääsemiseen.

Selkeämpää tiedotusta ja ymmärrettävämpää puhetta

Palvelujärjestelmä on tällä hetkellä hyvin pirstaloitunut. Asiakkaan täytyy tuntea järjestelmä hyvin saadakseen tarjolla olevista palveluista mahdollisimman suuren hyödyn. Viranomaisten käyttämä kieli ei aukea asiakkaille tarpeeksi hyvin. Hankkeessa on tullut esiin asiakkaiden kokemuksia, ettei heillä ole tarpeeksi tietoa esimerkiksi heitä koskevien palveluiden lakimuutoksista, työpajojen henkilökunnan vaihdoksista ja heidän kanssaan työskentelevien työntekijöiden tehtävänkuvista. Tiedotusta työtoimintapaikoilla tapahtuvista muutoksista tulee parantaa ja käytettyä kieltä selkeyttää. Palvelujen internet-sivut voitaisiin myös tehdä selkokielellä.

Lisätietoa:

[Bruns, Anna-Mari, Lehtonen-Aleksejev, Jarmo & Viisanen, Eveliina \(2011\) Infotaulu sinulle, kun on aikaa.](#)

[Oksman, Ilkka \(2010\) Asiakkaat palveluiden arvioijina. Asiakkaiden tulkintoja työllisyyttä edistävästä toimenpiteistä.](#)

[Reponen, Sirkku \(2010\) Kokemuksia Espoon työllisyyspalveluiden asiakasraadista.](#)

2. Sosiaalisen työllistämisen osaamisen ja asiakkaiden osallisuuden vahvistaminen

Asiakastyöntekijöiden on tarpeen tuntea ja hallita sosiaalisen kuntoutuksen ja työllistämisen kokonaisuus mahdollisimman hyvin (toimenpiteiden erot, jatkomahtoisuudet ym.). Laajaa sosiaalisen kuntoutuksen ja työllistämisen kenttää ja muuttuvaa tietoa on vaikea hallita. Tarvitaan koulutusta sosiaalisen kuntoutuksen ja työllistämisen kokonaisuudesta. ASKEL-hankkeen yhteydessä Diakonia-ammattikorkeakoulu on toteuttanut aktiivisen sosiaalipolitiikan koulutusohjelman pilotoinnin Helsingin, Espoon ja Vantaan kaupunkien sosiaalisen kuntoutuksen ja työllistämisen parissa työskenteleville.

Sosiaalityöntekijöiden ja sosionomien ammatilliseen koulutukseen pitäisi sisällyttää sosiaalisen työllistämisen ja kuntoutuksen ja toimintakyvyn arvioinnin opintosisältöjä sekä verkostotyön osaamista. Diakonia-ammattikorkeakoulun hankkeen yhteydessä järjestämä koulutus jakautui opintojaksoihin, joiden aiheina olivat asiakkaan asemaan asettuminen, sosiaalisen työllistämisen yhteistyöverkostot, voimaannuttavan ohjauksen menetelmät, työllistyminen yritysten näkökulmasta

sekä sosiaalisten vaikutusten osoittaminen. Lisäksi koulutukseen kuului kehittämistehtävä, jonka avulla opiskelijat kehittivät omaa työtään. (Ks. Liite 2, Diakonia-ammattikorkeakoulu 2009, lista valmistuneista kehittämistehtävistä löytyy tämän julkaisun lopusta). Koulutus on vahvistanut osallistujien verkostoitumista. Työntekijällä on valmiiksi tuttu henkilö, jolta voi kysyä apua asiakkaan tilanteeseen. Verkoston kehittyminen on ollut siten myös asiakkaan näkökulmasta hyödyllistä.

Toimenpiteistä, palveluista, hyvistä käytännöistä ja lainsäädännöstä tiedottaminen

Valtakunnalliselta tasolta tarvitaan tietoa hyvistä käytännöistä, ohjeita ja suosituksia liittyen sosiaaliseen kuntoutukseen ja työllistämiseen. Valtakunnallista yhteistyötä hyvien käytäntöjen leviämiseksi tulee lisätä, samoin tiedottamista työnantajille (mm. erilaisista tukimuodoista). Erityisesti tarvitaan lisää tietoa osatyökykyisten työllistämisestä, sekä kuntien viranomaisille että työnantajille.

Lisätietoa:

[Klem, Simo \(2011\) Vammaisten henkilöiden asema välityömarkkinoilla.](#)

Laatukriteerien asettaminen kuntouttavalle työtoiminnalle

Kunnissa järjestetyissä asiakasraadeissa nousi esiin, että kuntouttavan työtoiminnan työtehtävät koetaan usein yksitoikkoisiksi. Palveluiden saatavuudessa pääkaupunkiseudulla on myös alueellisia eroja, johtuen palvelujen maantieteellisestä sijainnista kunnassa ja joskus pitkistä välimatkoista suhteessa asiakkaan asuinpaikkaan. Kuntouttavaan työtoimintaan osallistuvat ovat keskenään eriarvoisessa asemassa riippuen asuinpaikasta (paikkavalikoima, lounasetu ja muut edut vaihtelevat kunnittain). Työtoimintapaikkojen välillä on eroja palveluiden järjestämistavassa. Skaala työtehtävissä on myös laaja. Pajahenkilökunnalla ei ole aina asiakkaan ohjaamiseen liittyvää ammatillista koulutusta.

Tällä hetkellä kuntouttavan työtoiminnan tehtävät ovat usein sellaisia, että niitä vastaavia työtehtäviä on vähemmän tarjolla työmarkkinoilla. Tarvitaan monipuolisempaa työtoiminnan paikkavalikoimaa, tehtävien sisältöjä pitäisi kehittää paremmin työelämää vastaaviksi ja asiakkaiden pitää tarvittaessa voida vaihtaa työtehtäviä ja työpajapaikkoja. Myös työturvallisuuden huomioiminen on tärkeää.

Lisätietoa:

[Oksman, Ilkka \(2010\) Asiakkaat palveluiden arvioijina. Asiakkaiden tulkintoja työllisyyttä edistävästä toimenpiteistä.](#)

[Reponen, Sirkku \(2010\) Kokemuksia Espoon työllisyyspalveluiden asiakasraadista.](#)

Arviointityökalujen kehittäminen

Kuntoutusjakson aikana asiakkaan osaamista ja voimavaroja tulee seurata ja dokumentoida. Arvioinnilla, seurannalla ja dokumentoinnilla pitää olla myös tavoite ja tarkoitus; miksi ja ketä varten arvioidaan. Arviointiin tarvitaan työkaluja. Toimenpiteiden asiakkaan hyvinvointia lisäävät vaikutukset eivät tule tällä hetkellä tarpeeksi hyvin esille vaikutuksia arvioitaessa. Olisi tärkeää mitata myös sitä, mitä tapahtuu, jos asiakas ei ole sosiaalisessa kuntoutuksessa. Mitkä ovat yhteiskunnalliset

kustannukset, jos asiakas ei osallistu toimintakykyä ylläpitävään toimintaan? Sosiaalityön ja siihen liittyvien palveluiden myönteisiä vaikutuksia tulee tuoda näkyviin nykyistä selvemmin. Epäsuoralla mittaamisen muoto voisi olla esimerkiksi se, vähentääkö palveluihin osallistuminen muiden palvelujen, kuten hoitopalvelujen, käyttöä.

Tarvitaan myös arviointikoulutusta. Jo olemassa olevia arviointilomakkeita tulee saada kuntien käyttöön ja kehitettyjä menetelmiä osaksi kunnan toimintarakennetta. Arvioinnin tueksi voidaan kehittää esimerkiksi ryhmätoimintaa. Toimenpiteiden vaikuttavuuden todentamiseksi tulee luoda tavoitteiden toteutumista mittaavat, valtakunnalliset mittarit ja yhtenäiset arviointikäytännöt.

Kuntoutuksen työtoiminnan valtakunnallinen tilastointi ei tällä hetkellä tue asiakkaiden etenemisen ja siirtymien seurantaan tarpeeksi hyvin. Kuntoutuksen työtoiminnan tilastointia tulisi kehittää valtakunnallisesti yhtenäisemmäksi toimenpiteiden vaikuttavuuden ja asiakkaiden jatkopolkujen seurannan helpottamiseksi.

Lisätietoa:

Laitinen, Ulla-Maija & Aalto, Elisa (2010) Arviointi työvälineenä Uusix-vertailla.

Tomson, Inna (2010) Sosiaalisen työllistämisen tarvekartoitus Helsingin kaupungin sosiaalivirastossa ja työvoiman palvelukeskuksessa.

Oksman, Ilkka (2011) Sosiaalisen työllistämisen nykytila ja kehittämisen tarpeet. Helsingin kaupunki.

Asiakkaan oikeuksia turvaamaan työttömien asiamies

Yhtenä Helsingin kaupungin asiakasraadien työn tuloksena syntyneenä teesinä oli valtakunnallisen työttömien asiamiehen toimen luonti valvomaan työttömien oikeuksia. Monissa palveluissa on asiakkaiden etuja valvova asiamies (päihdeasiamies, vammaisasiamies, sosiaaliasiamies). Esimerkiksi vammaisilla on yleensä hyvä käsitys heille kuuluvista palveluista. Työttömät eivät tiedä heille suunnatuista palveluista tai omista oikeuksistaan riittävän hyvin.

Lisätietoa:

Oksman, Ilkka (2010) Asiakkaat palveluiden arvioijina. Asiakkaiden tulkintoja työllisyyttä edistävästä toimenpiteistä.

Uudet asiakkaan osallisuutta lisäävät palautekanavat

Perinteisillä asiakaskyselyillä ei välttämättä saada riittävän luotettavaa kuvaa asiakkaiden tarpeista palveluiden kehittämisen suhteen. Asiakaspalautetta kerätään yleensä sektoreittain, esimerkiksi sosiaalitoimi kerää omaa palautettaan ja työ- ja elinkeinohallinto omaansa.

Palveluita tulee kehittää yhdessä asiakkaiden kanssa, asiakkaiden osallisuutta korostaen. Helsingissä, Espoossa ja Vantaalla on osana hanketta järjestetty asiakasraateja, joiden myötä asiakkaat ovat osallistuneet palveluiden suunnitteluun. Asiakasraadien toimintamallia kehitettiin Helsingissä vuosina 2009-2010, jonka jälkeen sitä sovellettiin myös Espoossa ja Vantaalla. Helsingin asiakasraati oli toiminnassa reilun vuoden ajan, osallistujat olivat kunnan kuntoutus- tai työllisyyspalveluissa olevia asiakkaita. Raadin tärkeimpänä tehtävänä oli laatia toiminnalle kehittämissuhteita.

Asiakasraadeissa käsiteltiin kuntien työllisyyttä edistävien palveluiden toimivuutta asiakkaan näkökulmasta käsin. Tulokset käsiteltiin kuntien työllisyyspalveluiden ja työhönkuntoutuspalveluiden johdossa. Asiakasraatien työstä kerrottiin myös hankkeen järjestämissä foorumeissa. Asiakasraadit ovat osoittautuneet hyväksi apuvälineeksi palvelujen kehittämisessä ja asiakaslähtöisyyden lisäämisessä.

Lisätietoa:

Oksman, Ilkka (2010) Asiakkaat palveluiden arvioijina. Asiakkaiden tulkintoja työllisyyttä edistävästä toimenpiteistä.

Reponen, Sirkku (2010) Kokemuksia Espoon työllisyyspalveluiden asiakasraadista.

Sosiaalisesti kuntouttavista ja työhön kuntouttavista palveluista on hyötyä asiakkaalle

Asiakkaan hyvinvointia lisäävät tulokset tulee hyväksyä myös hyväksi toiminnan tuloksiksi, vaikka työllistymistä ei tapahtuisi. Hankkeen aikana on tullut esiin yleisesti se, että pääkaupunkiseudun asiakkaat osallistuvat suhteellisen mielellään sosiaalisen työllistämisen ja kuntoutuksen palveluihin.

Vammaispalveluissa haastatellut (Klem 2011) sosiaalihuoltolain mukaisten työllistämispalvelujen asiakkaat kuvailevat työtoiminnan hyötyinä esimerkiksi sosiaalista kanssakäymistä, mielekästä tekemistä, mielialan parantumista, päivä- ja elämänrytmin rakentumista sekä hyödyllisyyden ja tärkeyden kokemuksia. Ennen kaikkea koetaan tärkeäksi, että on olemassa paikka, minne mennä.

Samat asiat nousivat esiin myös kuntouttavan työtoiminnan asiakkailta (Karjalainen & Karjalainen 2010). Asiakkaat viihtyvät kohtuullisen hyvin työtoiminnassa, ja valtaosa asiakkaista oli sitä mieltä, että kuntouttava työtoiminta oli heidän kannaltaan hyvä ratkaisu. Tulevaisuutta työtoimintajakson jälkeen leimaa kuitenkin epävarmuus. Parhaina asioina kuntouttavassa työtoiminnassa pidettiin päivärytmin vahvistumista, säännöllisyyttä, sosiaalista kanssakäymistä, työpaikan hyvä ilmapiiriä ja mielekästä tekemistä. Työtoiminnan sosiaalisesti kuntouttava elementti näytti toimivan varsin hyvin.

Lisätietoa:

Klem, Simo (2011) Vammaisten henkilöiden asema välityömarkkinoilla.

Karjalainen, Jarno, Karjalainen, Vappu (2010) Kuntouttava työtoiminta - aktiivista sosiaalipolitiikkaa vai työllisyyspolitiikkaa?

3. Valtion ja kuntien vastuunjako sosiaalisessa työllistämässä

Valtion työvoima- ja elinkeinoviranomaisten ja kunnallisten sosiaalipalvelujen välinen työn- ja vastuunjako on epäselvä. Nykyisen järjestelmän ongelmana on, että heikossa työmarkkina-asemassa olevat syrjäytyvät tai heidät syrjäytetään työvoimapolveluista sosiaalipalvelujen piiriin. Sosiaalipalveluiden suhteet työmarkkinoille ovat heikot, mikä puolestaan vaikeuttaa työpaikkojen

löytymistä heikossa työmarkkina-asemassa oleville. Tästä syystä näiden toimijoiden välistä yhteistyötä pitäisi kehittää ja heikossa työmarkkina-asemassa olevia ei tulisi syrjäyttää työvoimaviranomaisten palveluista.

VATES-säätiön kuntakyselyssä suurin osa sosiaalijohtajista oli sitä mieltä, että valtion pitäisi ottaa suurempi rooli myös vammaisten ja pitkäaikaissairaiden työllistämiseksi, tai ainakaan sen ei pitäisi vähentyä. TE-toimistoihin kaivattiin lisää henkilökuntaa, ja toimistojen erityistyöntekijöiden asiantuntemusta toivottiin hyödynnettävän nykyistä enemmän. Tätä perusteltiin mm. sillä, että TE-hallinto operoi tehtävänsä mukaisesti lähellä työmarkkinoita. Toki monet muistuttivat, että valtion tulisi hoitaa työllistämistehtävänsä yhteistyössä kunnan kanssa ja vähintäänkin luoda nykyistä aktiivisemmin yhteistyösuhteita kunnan toimijoihin.

Osa sosiaalijohtajista painotti kuntien omaa vastuuta työllistymistä tukevan toiminnan kehittämisestä ja koordinoinnista. Kunnan eri hallintokuntien välistä yhteistyötä ja osallistumista työllistämistoimintaan tulisi lisätä, ja toimintaa pitäisi kehittää yli hallintorajojen. Moni toivoi myös tiiviimpää kuntien välistä yhteistyötä ja toiminnan seutukunnallista organisoitua.

Yleisesti ottaen sosiaalijohtajat korostivat yhteistyön merkitystä työllistymistä tukevan toiminnan organisoinnissa ja kehittämisessä. Erityisesti TE-hallinnon ja kunnan yhteistyötä pitäisi tiivistää, mutta myös kolmannen sektorin toimijat ja yritykset pitäisi saada aktiivisemmin mukaan toiminnan kehittämiseen.

Lisätietoa:

[Klem, Simo \(2011\) Vammaisten henkilöiden asema välityömarkkinoilla.](#)

Kostilainen, Harri & Nieminen Ari (2011) Työllisyysjärjestelmien inklusiivisuus – Tanskan ja Suomen vertailua (artikkeli julkaisuprosessissa).

Sosiaalisen kuntoutuksen ja työllistämisen resurssointi

VATES-säätiön tekemässä kuntakyselyssä suurimmaksi yksittäiseksi esteeksi työllistämispalvelujen riittävälle ja laadukkaalle tarjonnalle nousi kunnan taloudellisten resurssien puute. Jos kunnan vastuuta lisätään, kunnat tarvitsevat lisää resursseja sosiaalisen kuntoutuksen ja työllistämisen (sosiaalihuolto-, kuntouttava työtoiminta, kehitysvamma- ja työvoimapalvelut) palveluiden toteuttamiseen ja kehittämiseen.

Työvoiman palvelukeskusten toiminnan kehittäminen ja vakinaistaminen

Asiakasraadeissa on tullut esiin kokemuksia siitä, että asiat ovat lähteneet etenemään työvoiman palvelukeskuksen asiakkuuden myötä. Työvoiman palvelukeskusten moniammatillisuus on asiakkaiden taholta koettu voimavaraksi, koska asiakkaat saavat tarvitsemansa työvoimapalvelut, sosiaali- ja terveystyöpalvelut ja Kelan palvelut samasta paikasta. Työvoiman palvelukeskusten yhteyksiä työelämään voisi kuitenkin vielä vahvistaa.

Lisätietoa:

Oksman, Ilkka (2010) Asiakkaat palveluiden arvioijina. Asiakkaiden tulkintoja työllisyyttä edistävästä toimenpiteistä.

Reponen, Sirkku (2010) Kokemuksia Espoon työllisyyspalveluiden asiakasraadista.

Karén, Therese (2011) Espoon työvoiman palvelukeskuksen pitkäaikaiset asiakkaat.

Valtakunnallisten toimijoiden välinen yhteistyö

Työ- ja elinkeinoministeriön ja sosiaali- ja terveysministeriön yhteistyö valmisteltaessa ja kehitettäessä pitkäaikaistyöttömien tai vaikeasti työllistettävien palvelurakenteita ja valtakunnallisia ohjeita on tärkeää. Ministeriöiden välinen toimiva yhteistyö mahdollistaa asiakkaiden sujuvat palvelut, koska niissä tarvitaan eri sektoreiden välistä yhteistyötä. Lisäksi julkisen sektorin yhteistyötä yksityisen sektorin ja yritysten kanssa tulee kehittää, koska juuri ne pystyvät parhaiten työllistämään heikossa työmarkkina-asemassa olevia.

Työ- ja elinkeinotoimiston palvelut myös osatyökykyisille

Yksi yhteinen ongelma Askel-kuntien vammaisten ja pitkäaikaissairaiden työllistymisen tukemisessa on, että TE-toimistojen palvelut ovat heille vain rajoitetusti käytössä. Pellervon taloustutkimuksen selvityksen (2010) mukaan vammaisten henkilöiden on melko helppo hankkia koulutusta, ja vammaiset ovatkin hyvin koulutettuja. Siinä vaiheessa, kun vammaisen henkilön pitäisi siirtyä työelämään, on moni henkilö kokenut, että heillä on noussut seinä vastaan, eikä vammaisten henkilöiden työllistymistä tueta tarpeeksi. Tilanne työ- ja elinkeinotoimistossa voi olla hämmentävä. Jos vammaiselle ei suoraan tarjota hänelle kuuluvia työllistämisen- ja kuntoutuspalveluita, ei hän välttämättä osaa niitä itse pyytää. Työkyvyttömyyseläkettä saavaa työkykyistä vammaista ei kirjata työttömäksi työnhakijaksi, vaan työvoiman ulkopuolelle kuuluvaksi, kun hän ilmoittautuu työnhakijaksi työ- ja elinkeinotoimistoon (Laiho, & al. 2010, 36). Ongelma ei kuitenkaan ole yksipuolinen. Useat vammaiset eivät usko omaan työllistymismahdollisuksiinsa, mikä varmasti osaltaan myös heikentää heidän työnhakumotivaatiotaan. Vammaisilla voi myös olla hyvinkin negatiivisia asenteita työ- ja elinkeinotoimistoa kohtaan, mikä voi aiheuttaa kitkaa virkailijan ja työnhakijan välille (emt. 37).

Myös VATES-säätiön selvityksessä ilmeni, että TE-toimistojen palvelujen saaminen on tarpeettoman hankalaa vammaisille ja pitkäaikaissairaille. TE-toimistojen toimintaa ohjaavat lait ja ohjeistukset eivät periaatteessa estä palvelujen tarjoamista myös eläke-etuutta saaville. Päätöksen palvelujen tarjoamisesta, esimerkiksi palkkatuen myöntämisestä, tekee kukin TE-virkailija harkintansa mukaan. Selvityksen haastattelujen perusteella vammaiset ja pitkäaikaissairaat ihmiset eivät useimmiten ole edes ajatelleet TE-toimiston palvelujen käyttämistä. Niissä tapauksissa, joissa TE-toimiston palvelut ovat olleet mukana eläke-etuutta saavan henkilön työllistämisen tukemisessa, palvelujen saanti on perustunut kunnan rahoittaman työhönvalmentajan tukeen ja siihen, että työhönvalmentaja tuntee henkilökohtaisesti asiaa TE-toimistossa hoitavan virkailijan. (Klem 2011.)

Lisätietoa:

Klem, Simo (2011) Vammaisten henkilöiden asema välityömarkkinoilla.

4. Sosiaalisen työllistämisen lainsäädännön yksinkertaistaminen ja yhtenäistäminen

VATES-säätiön kuntakyselyssä ilmeni, että vammaisten ja muiden osatyökykyisten työllistäminen on kunnissa asiasta päättävälle marginaalinen ja heikosti tunnettu ja tiedostettu alue.

Työllistämispalveluihin liittyvät käsitteet ja lainsäädäntö ovat monille ammattilaisillekin epäselviä. Erityisesti vammaisille ja pitkäaikaissairaille tarkoitetut työllistämispalvelut menevät keskenään helposti sekaisin paitsi kuntien sosiaalitoimen johtotasolla myös sosiaalialan asiakastyöntekijätasolla. (Klem 2011.)

Vaikeasti työllistyvien ja vajaakuntoisten aseman parantaminen edellyttää lainsäädännöllisiä muutoksia ja paikallisia rakenteellisia muutoksia. Tällä hetkellä sosiaalista työllistämistä ja työvoimapalveluja koskevat säädökset ovat hajallaan monissa eri laeissa, joka vaikeuttaa kokonaisuuden hahmottamista. Lainsäädäntö tulee selkeyttää, yksinkertaistaa ja yhdenmukaistaa.

Aiheeseen liittyviä lakeja:

Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 2.3.2001/189

Sosiaalihuoltolaki 17.9.1982/710

Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista 3.4.1987/380

Laki kehitysvammaisten erityishuollosta 23.6.1977/519

Laki julkisesta työvoimapalvelusta 30.12.2002/1295

Palvelurakenne joustavammaksi

Palvelurakenne ei tällä hetkellä taivu tarpeeksi asiakkaan tilanteen mukaan. Asiakkaan status ja etuus (työttömyysturva, toimeentulotuki, eläke) määräävät pitkälle sitä, mitä palveluita asiakas saa ja mihin toimenpiteeseen hän ohjautuu. Asiakkaan saaman etuuden ei pitäisi olla ratkaisevassa roolissa siinä, voiko asiakas osallistua toimenpiteeseen. Palvelurakenteen tulee huomioida asiakkaan tilanne ja etuusjärjestelmää tulee muokata joustavammaksi.

Pitkäkestoinen kuntouttava työtoiminta

Kuntouttavassa työtoiminnassa olevien asiakkaiden kuntoutumisprosessit kestävät pitkään ja varsin suuri osa asiakkaista hyötyisi yli kaksi vuotta kestävästä työtoiminnasta. Yhdelle kuntouttavan työtoiminnan jaksolle on määriteltävä kahden vuoden enimmäiskesto laissa ja päätös voidaan tehdä korkeintaan kahdelle vuodelle kerrallaan. Nykyinen laki antaa kuitenkin mahdollisuuden myös pitempikestoiseen kuntouttavaan työtoimintaan.

Matalamman kynnyksen osallistava työtoiminta

Asiakkaat tarvitsevat mahdollisuuksia osallistua toimintaan silloinkin, kun edellytyksiä ei vielä ole osallistua työpajoilla järjestettyyn kuntouttavaan työtoimintaan. Koska osalla työvoiman palvelukeskusten ja sosiaalitoimen asiakkaista työ- ja toimintakyky eivät riitä kuntouttavaan työtoimintaan osallistumiseen, tarvitaan tätä matalamman kynnyksen työtoimintaa. Nykyisellään suuri

joukko pitkään työttömänä olleita jää kokonaan palveluiden ulkopuolelle, vaikka he olisivat oikeutettuja kuntouttavan työtoiminnan lain mukaiseen palveluun.

Pääkaupunkiseudulla on kehitetty starttiryhmätoimintaa kuntouttavan työtoiminnan yhteydessä. Asiakkaat ovat starttiryhmässä kolme kuukautta. Ryhmä on luonteeltaan toiminnallinen, elämänhallinnan, hyvinvoinnin ja työelämän teemoja sisältävä. Sen aikana tutustutaan asiakkaaseen ja hänen tilanteeseensa. Esimerkiksi Espoossa on käynnistetty ryhmätoimintaa niille asiakkaille, jotka eivät ole päässeet työvoiman palvelukeskukseen. Ryhmästä on ohjautunut asiakkaita palvelukeskukseen ja edelleen kuntouttavaan työtoimintaan. Yhteistyö aikuissosiaalityön ja työvoiman palvelukeskuksen välillä on ollut joustavaa. Palveluihin pääsemistä tulee helpottaa erityisesti nuorten osalta ja sitä tulisi kehittää yhteistyössä työ- ja elinkeinotoimiston kanssa.

Sosiaalisen ja yhteiskunnallisen yrittäjyyden tukeminen ja niihin liittyvän lainsäädännön kehittäminen

Sosiaalisen työllistymisen onnistumisen kannalta keskeistä on luonnollisesti sopivien työpaikkojen tarjonta. Näitä työpaikkoja tulisi löytyä niin julkiselta kuin yksityiseltäkin sektorilta. Yksi lupaava työpaikkojen tarjoaja voisi olla sellainen yrityssektori tai –malli, joka painottaa toiminnassa sosiaalisia ja yhteiskunnallisia tavoitteita. Suomessa on lainsäädäntöä, joka tukee tällaista yritystoimintaa, mutta tätä lainsäädäntöä tulee kehittää siten, että sosiaalisten ja yhteiskunnallisten yritysten toimintaedellytykset parantuisivat oleellisesti. Lisäksi kunnat voisivat ottaa huomioon sosiaaliset näkökulmat kilpailuttaessaan hankintojaan.

Lisätietoa:

Etelä-Suomen palveluinnovaatiot (Espinno) -hanke:

<http://espinnofi.virtualserver22.nebula.fi/>

Yhteinen yritys –hanke:

<http://www.yhteinenyritys.fi/site/home/yhteinen-yritys-hanke-2009-2011/>

Yhdenmukaiset ja tasa-arvoiset oikeudet ja velvollisuudet

Kuntouttavan työtoiminnan lainsäädäntö asettaa osallistujat epätasa-arvoiseen asemaan suhteessa työvoimapalveluissa oleviin. Kuntouttavan työtoiminnan tulo velvoittavaksi vuoden 2010 alusta lähtien myös yli 25-vuotiaille vaikeasti työllistyville on aiheuttanut asiakkaille ja viranomaisille hallinnollisen byrokratian lisääntymistä, esimerkkinä poissaolojen ilmoittamisesta johtuvat ongelmat.

Suurin osa kuntouttavan työtoiminnan asiakkaista oli kuitenkin jo ennen lakimuutosta yli 25-vuotiaita ja osallistui vapaaehtoisesti toimintaan. Velvoittavuus ei sinällään vaikuta työttömien työllistymiseen. Kuntouttavan työtoiminnan velvoittavuutta pitäisi tarkastella siitä näkökulmasta, että kuntouttava työtoiminta on enemmänkin sosiaalista kuntoutusta, toimintakyvyn arviointia, eikä työllistämistoimenpide, vaan korkeintaan työllistymistä edeltävää varhaista toimintaa. Kuntouttavan työtoiminnan pitäisi pienentää työvoimapolitiittisten lausuntojen työssäolo-velvoitetta samalla tavalla kuin työvoimapolitiittisten toimenpiteiden. Palvelu ei kerrytä myöskään eläkettä.

Lisätietoa:

[Karjalainen, Jarno, Karjalainen, Vappu \(2010\) Kuntouttava työtoiminta - aktiivista sosiaalipolitiikkaa vai työllisyyspolitiikkaa?](#)

5. Kykyjen mukaan joustavien työmahdollisuuksien etsiminen ja luominen

ASKEL-hankkeen aikana on noussut esiin useita kokemuksia siitä, että sosiaalisen työllistämisen palveluilla on myönteisiä vaikutuksia asiakkaiden elämäntilanteisiin. Kuitenkin sopivia jatkopaikkoja kohti työelämää ei ole tarpeeksi tarjolla. Työmarkkinoiden rakenteellisilla tekijöillä on vahva vaikutuksensa asiakkaiden etenemismahdollisuuksiin. Avoimilla työmarkkinoilla vaatimukset ovat kasvaneet ja ns. avustavat tehtävät vähentyneet. Tukityöjaksojen jälkeen asiakkaat joutuvat usein taas työttömiksi. Työmarkkinoilla on nyt hieman kärjistetyksi joko-tai -tilanne työkyvyn suhteen; ihmisten katsotaan olevan joko täysin työkykyisiä tai täysin työkyvyttömiä. Sosiaalisen työllistämisen merkittävän pullonkaulan muodostaa sopivien työpaikkojen löytyminen sellaisille henkilöille, joiden työkyky ei täysin vastaa työntekijöiden keskimääräistä työkykyä. Toimenpiteet eivät johda työllistymiseen, jos tarvittavat työpaikat puuttuvat.

VATES-säätiön kyselyssä sosiaalitoimen johdolle tuli ilmi, ettei läpivirtausta oikeille työmarkkinoille tapahdu riittävästi ja vammaiset ja pitkäaikaissairaat jämähtävät edelleen työkeskuksiin. Vain harva siirtyy niistä tavallisiin työpaikkoihin. Erityisen vaikea tilanne on mielenterveyskuntoutujilla, jotka jäävät usein ilman työhönvalmentajan palvelua. Lisäksi heidän on vaikea saada Kelan ammatillisen kuntoutukseen kuuluvaa työhönvalmennusta.

Työhönvalmennuksen ja muun tukihenkilötoiminnan lisääminen

Tuetun työllistymisen työhönvalmennus on VATES-säätiön tutkimuksen (Klem 2011) ja aiempien selvitysten perusteella selvästi tehokkain keino työllistää vammaisen tai pitkäaikaissairas henkilö avoimille työmarkkinoille.

Palvelussa työ-/työhönvalmentaja tukee yksilöllisesti asiakasta työllistymään palkkatyösuhteeseen tavallisille työpaikoille. Tuki on intensiivistä sisältäen mm. yhteistyötä asiakkaan muun tukiverkoston kanssa ja rinnalla kulkemista mm. TE-toimistojen palveluissa. Henkilökohtaisen asiakastyön lisäksi olennainen osa työhönvalmentajan työtä on yrityksiin suuntautuva markkinointi ja yrityksissä tapahtuva työhönvalmennus.

Pääkaupunkiseudun kunnissa tuetun työllistymisen työhönvalmennuksen menetelmien käyttö sosiaalihuoltolain mukaisena työllistymistä tukevana toimintana on asiakasmäärällisesti pientä, mutta tuloksellista. Työtoiminnassa ja työsuhteisessa työsalatyössä on vastaavasti paljon asiakkaita, mutta avoimille työmarkkinoille ei niistä juuri siirrytä.

Sosiaalihuoltolain 27 d §:n mukaisena työllistymistä tukevana toimintana tuetun työllistymisen työhönvalmennusta käytetään hyvin vähän; VATES-säätiön kuntakyselyssä vain noin viidennes kunnista mainitsi työhönvalmennuksen tai vastaavanlaisen palvelun osana SHL 27 d §:n mukaista toimintaa. Näyttäisi siltä, että palvelu koetaan kalliiksi verrattuna työkeskusten kaltaisiin massapalveluihin, koska yksilökohtainen ohjaus vaatii hetkellisesti enemmän henkilöresursseja. Vähänkään pidemmällä aikajänteellä tuetun työllistymisen työhönvalmennus tulee kuitenkin edulliseksi, kun palvelun tuloksena yhä suurempi osa vammaisista ja pitkäaikaissairaista henkilöistä sijoittuu työelämään. Tuetun työllistymisen työhönvalmennus on myös tutkitusti kunnalle ja erityisesti koko julkiselle sektorille taloudellisesti kannattavaa toimintaa (Ylipaavalniemi 2005).

Pääkaupunkiseudulla esimerkilliseksi vammaisten ja pitkäaikaissairaiden työllistäjäksi nousee Helsingin kaupungin tuetun työllistymisen palvelu, jossa työskentelee kymmenen työvalmentajaa. Vantaalla vammaisia ja pitkäaikaissairaita palvelee neljä työvalmentajaa, ja Espoon

Työhönvalmennuskeskuksen sosiaalihuoltolain perusteella palveluun tulleita työhön tukee yksi työvalmentaja.

Mielenterveyskuntoutujat jäävät usein työmarkkinoille ohjaavien palvelujen ulkopuolelle. Helsingissä Niemikotisäätiö on muiden palvelujensa lisäksi tarjonnut myös työhönvalmennusta, mutta minimaalisen rahoituksen vuoksi sekin pystyy vastaamaan vain hyvin pieneltä osin mielenterveyskuntoutujien suureen työhönvalmennustarpeeseen. (Klem 2011.)

Työhönvalmennusjakson tulee olla riittävän pitkä (ei vain muutama kuukausi). Työnantajan saama tuki on tärkeää: hänen pitää pystyä aina tarvittaessa soittamaan työhönvalmentajalle ja saamaan apua.

Lisätietoa:

Klem, Simo (2011) Vammaisten henkilöiden asema välityömarkkinoilla.

Kangas, Mirja (2010) Työhönvalmennus aikuisten, yli 25-vuotiaiden työpajatoiminnassa, Tarmo-projektissa.

Mpaka, Antoan (2010) Asiakkuus maahanmuuttajien työhönvalmennuksessa.

Oksman, Ilkka (2011) Sosiaalisen työllistämisen nykytila ja kehittämisen tarpeet. Helsingin kaupunki.

Osatyökykyisten työllistämisen kompensatiot työnantajalle

Madaltunut työn tuottavuus tulee kompensoida työntekijälle tai työnantajalle. Vajaatuottoisen työntekijän palkkaaminen täytyy tehdä kannattavaksi työnantajalle. Palkkatuki voisi olla pysyväisluontoista. Tämä edellyttää pysyvän osatyökykyisyyden hyväksymistä ja sen hyväksymistä, että matala tuottavuus voi olla kokoaikaista. Työn teko täytyy saada myös työntekijälle kannattavaksi kaikissa tilanteissa, esimerkiksi sosiaaliturvan (erityisesti asumistuki ja työkyvyttömyyseläke) pitäisi vähentyä lievemmin työtuloja saataessa.

Yhteisvastuullisuuden korostaminen

Työmarkkinoiden vaatimukset koetaan sosiaalisen työllistämisen asiakaskunnan parissa liian kovina. Pitkäaikaistyöttömyyteen liittyvät kokemukset siitä, että käytännössä mahdollisuus työllistyä työmarkkinoille on pieni. Rajoitteina ovat usein ikä, puutteellinen työkokemus ja koulutus, pitkä työttömyys, sairaudet ja muut ongelmat.

Kuntouttavan työtoiminnan asiakkaat kokevat usein epävarmuutta tulevaisuudesta työtoimintajakson jälkeen. Yleisin tulevaisuuden toive on työhön pääsy. Asiakkaat eivät kuitenkaan koe kuntouttavaa työtoimintaa selkeästi työhönpääsymahdollisuutena. Yleinen kokemus on, että sopivia työpaikkoja ei ole tarjolla.

Sosiaalihuoltolain mukaiseen toimintaan ohjautuvat ihmiset sijoittuvat edelleen pääosin työllistämisyksiköiden omiin työpajoihin. Oikeaan palkkatyöhön yksilöllisesti ohjaavaa palvelua on heille harvoin tarjolla. Palvelujen järjestämisen suurimmiksi haasteiksi nousevat kunnan niukat resurssit ja vaikeus löytää kohderyhmälle soveltuvia työpaikkoja.

Osatyökykyisen työvoiman kysyntää voi luoda työnantajille suuntautuvalla markkinoinnilla ja yhteistyöverkoston luomisella. Helsingin tuetun työllistymisen palvelussa yhden työvalmentajan henkilöresurssi on ollut varattuna pääasiassa työnantajayhteistyön toteuttamiseen. Tämän työnetsijän aktiivisen työn tuloksena on löytynyt lukuisia räätälöityjä ja palvelun asiakkaille soveltuvia työpaikkoja. (Klem 2011.)

VATES-säätiön selvityksen työhönvalmentajahaastatteluissa nousi selkeästi esiin se, että työnantajien tietämättömyys on suuri este vammaisten ja pitkäaikaissairaiden palkkaamiselle. Työnantajat mm. pelkäävät joutuvansa ottamaan liian suuren vastuun työllistäessään vammaisen henkilön. Mutta kun työhönvalmentaja vakuuttaa vastuun asiakkaasta säilyvän työhönvalmentajalla työllistymisen jälkeenkin ja/tai tarjoaa lyhyttä työharjoittelu- tai työkokeilujaksoa työhön soveltuvuuden testaamiseksi, moni työnantaja kiinnostuu palkkaamaan vammaisen henkilön.

Pellervon taloustutkimuksen mukaan työnantajille on hyvä tuoda esille se, että vammaisen henkilön työllistäminen ei ole niin ongelmallista, kuin ehkä luullaan. On myös tärkeää tuoda vammaisen palkkaamiseen liittyvä informaatio selkeästi esille (Laiho & al. 2010, 38). Myös muissa tutkimuksissa (mm. Ala-Kauhaluoma M & Härköpää K, 2006) on havaittu, että kun yksityisen sektorin työnantajat saavat tietoa, tukea ja opastusta vammaisten henkilöiden työllistämiseen ja tukimuotojen käyttöön, kynnys työllistämiseen madaltuu selvästi.

Selvityshenkilö Markku Lehto (2011) ehdottaa yhtenä osatyökykyisten työllistymisen edistämisen toimintalinjana hyvien toimintamallien kehittämistä ja tehokasta markkinointia. Työ- ja toimintamahdollisuuksien avaamiseksi tietojärjestelmän ja muun ohjauksen ja neuvonnan tulee tarjota mahdollisille työllistäjille helppo ja ymmärrettävä tapa arvioida osatyökykyisiä työnhakijoita, heidän taitojaan ja tarvittavia erityistoimia, ohjausapua sekä työkyvyn vajeista kompensoivaa tukea. Lehdon ehdottamassa toimintalinjassa hyviä toimintamalleja markkinoidaan aktiivisesti työnantajille, joita ovat niin yritykset kuin virastot ja järjestöt. Aktiivista työpaikkojen etsintää ja siirtymävaiheen toimintatukea vahvistetaan. Työnantajien omatoimisia järjestelyjä osatyökykyisten työllistymismahdollisuuksien parantamiseksi kannustetaan. Toimintamahdollisuuksien parantamiseksi kunnat, seurakunnat, kolmas sektori sekä raha-automaattiyhdistys kehittävät vapaaehtoistyötä ja vertaistoimintaa siten, että työelämän ulkopuolella oleville osatyökykyisille löytyy arvostettua toimintaa.

Työnantajien tiedottamista vaikeasti työllistyvien työllistämiseen liittyvistä asioista olisi syytä tavalla tai toisella lisätä. Yksi tapa on työhönvalmentajien palvelujen lisääminen – sisältyyhän työhönvalmentajien työnkuvaan myös työnantajatiedotus – mutta sen lisäksi pitäisi myös etsiä muita innovatiivisia tiedottamisratkaisuja. (Klem 2011.)

Kuntien ja TE-toimistojen pitäisi edelleen tiivistää yhteistyötä yrittäjien ja järjestöjen kanssa työ-, palkkatyö-, työharjoittelu/työelämävalmennus- ja kuntouttava työtoiminta -paikkojen lisäämiseksi. Yhteisvastuullisten työmarkkinoiden kehittäminen edellyttää työmarkkina-osapuolten ja valtion välisiä neuvotteluja ja sopimuksia inklusiivisempien työmarkkinoiden synnyttämiseksi.

Lisätietoa:

Kostilainen, Harri & Nieminen Ari (2011) Työllisyysjärjestelmien inklusiivisuus – Tanskan ja Suomen vertailua (artikkeli julkaisuprosessissa).

[Klem, Simo \(2011\) Vammaisten henkilöiden asema välityömarkkinoilla.](#)

6. Siirtymien esteenä olevien kannustin- ja byrokratialoukkujen purkaminen

Pääkaupunkiseudulla on kuntien arkityössä sekä asiakasraadeissa yleisesti noussut esiin etuusjärjestelmien ongelmat ja sudenkuopat. Usein asiakkaiden toimeentulo muodostuu pienistä ”puroista” (toimeentulotuki, työmarkkinatuki, asumistuki ym. tuet). Etuuksien yhdistäminen pieniinkin työtuloihin on vaikeaa.

Asiakkaan on vaikea ennakoida, miten työtulot vaikuttavat erilaisiin hänen saamiinsa etuuksiin, ja vaikutukset näkyvät usein viiveellä. Vakinaisen tai pidemmän määräaikaisen kokoaikatyön vastaanotto on yleensä kannattavaa taloudellisesti, mutta osa-aikatyön suhteen tilanne on erilainen. Osa-aikatyön vaikutus saatuihin kokonaistuloihin (yhdistettynä etuuksiin) on vaikea laskea etukäteen.

Palvelusta toiseen siirtymisen taloudellinen kannustavuus ja turvallisuus

Tällä hetkellä erilaiset toimenpiteet eivät näyttäydy asiakkaalle kovinkaan erilaisina, koska usein niissä tehdään samoja työtehtäviä (kuntouttava työtoiminta, sosiaalihoitolaikainen mukainen vammaisten henkilöiden työtoiminta, työelämävalmennus, palkkatukityö ym.). Erilaisissa toimenpiteissä eri statuksilla olevat asiakkaat tekevät usein samaa työtä, mutta saavat siitä eri korvauksen. Toisaalta vaativampaan palveluun (esimerkiksi kuntouttavasta työtoiminnasta työelämävalmennukseen tai palkkatukityöhön) siirryttäessä asiakkaan saamat etuudet saattavat jopa laskea tai pysyä samoina. Pettymykset taloudellisissa seuraamuksissa vaikuttavat myös asiakkaan motivaatioon. Toimenpiteen vaativuuden ja siitä saatavan korvauksen tulee olla oikeudenmukaisessa suhteessa toisiinsa.

Palveluiden välisten siirtymien joustavuus

Tällä hetkellä sosiaalisen kuntoutuksen toimenpiteissä olevat eivät siirry eri toimenpiteiden välillä riittävästi. Toimenpiteiden välillä saattaa tulla katkoksia, jotka aiheuttavat epävarmuutta asiakkaille. Toimenpiteiden tulee muodostaa vaativuustasoltaan jatkumo. Saattaa käydä niin, että siirtymä seuraavaan, vaativampaan toimenpiteeseen (esimerkiksi kuntouttavasta työtoiminnasta työelämävalmennukseen tai työharjoitteluun) on liian vaativa ja kynnyksensä siirtymälle nousee liian korkeaksi. Tällöin myös paluun edelliseen toimenpiteeseen on syytä olla mahdollista joustavasti, jos siirtymä eteenpäin ei onnistu.

Yksinkertaisemmat ohjausprosessit

Toimenpiteisiin ohjaavat prosessit ovat usein hallinnollisesti monimutkaisia ja saattavat sisältää useita asiakashaastatteluja. Kuntouttavan työtoiminnan velvoittavuuden myötä tullut poissaolojen seuraaminen on hallinnollisesti raskasta sekä asiakkaille että heidän vastuutyöntekijöilleen. Kuntouttava työtoiminta -lain soveltaminen ryhmätoiminnassa on esimerkiksi kankeaa. Uusien asiakkaiden starttiryhmätoimintajakso voisi olla esimerkiksi kuuden viikon pituinen, jona aikana tehdään palvelutarpeen arviointi ja jatkosuunnitelma. Jos ryhmän keston pitää olla kolmen kuukauden pituinen, vie se paljon ohjausresursseja.

Yhteenvedo ja tulevaisuudennäkymät

Edellä esitellyt kokemukset ja havainnot nousivat esiin eri muodoissa erilaisissa keskusteluissa kuntien edustajien ja asiakkaiden kanssa. ASKEL-hanke on pyrkinyt osaltaan tuomaan näkyväksi vaikeasti työllistyvien tilanteeseen liittyviä ongelmia ja kehittämiseen liittyviä haasteita. Ehdotukset toimivat myös pohjana kunnissa tapahtuvalle jatkokehittämiselle. Hankkeen tuottamaa tietoa (tutkimukset ja selvitykset, koulutuksen kehittämistehtävät jne.) hyödynnetään edelleen palveluiden kehittämisessä, koulutuksessa ja uusien työntekijöiden perehdyttämisessä.

Hankkeen keväällä 2011 tekemiä ehdotuksia levitettiin myös valtakunnallisesti merkittävillä tahoilla, mm. ministeriöihin. Useiden tässä julkaisussa mainittujen asioiden kehittäminen on noussut esiin vuonna 2011 myös eri työryhmien tekemissä selvityksissä sekä uudessa hallitusohjelmassa.

Helsingissä sosiaalihuoltolain mukaisesta sosiaalisesta työllistämisestä tehdyn selvityksen (Oksman 2011) mukaisia kehittämissuhteita on jo otettu käyttöön Helsingin omassa toiminnassa. Selvitys antoi suositukset vammaisten henkilöiden työllistymistä tukevasta toiminnasta, vammaisten henkilöiden työtoiminnasta, etuuskista vammaisten henkilöiden työtoiminnassa, työhönkuntoutuksen ohjauspalvelujen kehittämisestä sekä yleisiä suosituksia lainsäädännön ja vaikeasti työllistyvien palvelujen kehittämisestä. ASKEL-hankkeen yhteydessä tehty työ sai Helsingissä erityistä huomiota työhönkuntoutuksen osallistuttua sosiaaliviraston omaan innovaatiokilpailuun. Ensimmäisen palkinnon sai työhönkuntoutuksen kehittämällä arviointimalli. Mallin tärkein tulos on ollut asiakkaiden näkemyksen esiin saaminen ja sen sitominen osaksi palvelujärjestelmän toimintaa. Kuntouttavan työtoiminnan ja osatyökykyisten asiakkaiden jatkopoluttamista on tehostettu ja kuntouttavan työtoiminnan laatua on kehitetty.

Espoossa hankkeessa on todettu vammaisten ja vajaatyökykyisten työtoiminnan tarve ja päätetty kehittää toimintakykyä ylläpitävää työtoimintaa. Palveluihin pääsemisen helpottaminen erityisesti nuorten osalta on katsottu tärkeäksi ja sitä on lähdetty kehittämään yhteistyössä työ- ja elinkeinotoimiston kanssa. Työntekijät ovat ylittäneet perinteisiä palvelurajoja kehittämällä erilaisia yhteistyömalleja. Alueen sosiaalityössä on käynnistynyt ryhmätoimintaa niille asiakkaille, jotka eivät ole päässeet työvoiman palvelukeskukseen. Ryhmästä on ohjautunut asiakkaita palvelukeskukseen ja edelleen kuntouttavaan työtoimintaan. Yhteistyö aikuissosiaalityön ja työvoiman palvelukeskuksen välillä on ollut joustavaa. Hankkeen havainnoilla prosessien sujuvoittamiseksi on ollut merkitystä, kun nuorille on kehitetty starttiryhmätoimintaa yhteistyössä työ- ja elinkeinotoimiston ja kaupungin pajatoiminnan kanssa ja keskeistä on ollut nuorten nopea ohjaaminen toimintaan. Aikuisten palveluissa on sovittu perehdytysuunnitelman ja materiaalin tekemisestä, ja suunnitelmassa on keskeisenä osana verkostoperehdytyksen järjestäminen. Verkostoperehdytyksellä työllisyyspalveluihin ja välityömarkkinoihin voidaan varmistaa ohjaus vielä paremmin peruspalveluista työllisyyspalveluihin. Espoossa hanke on myötävaikuttanut yhteistyön lisääntymiseen kaupungin työllisyyspalvelujen ja työ- ja elinkeinotoimiston kanssa hankkeen asiakaskohderyhmän palveluissa. Espoossa asiakasraatien toiminta ja kokemusasiantuntijuus ovat edelleen käytössä ja toiminta näyttäisi olevan vakiintumassa.

Vantaalla koordinaatioryhmä on ollut tärkeä rakenteellinen verkosto, jossa on keskusteltu yhteistyön sisällöstä. Verkostossa on nostettu esille asiakastyön solmukohtia ja eritelty niitä sekä tehty jonkin verran sopimuksia toimintatavoista. Yhteistyö on tiivistynyt eri tahojen välillä. Prosesseja on muokattu toimivammiksi. Verkostokokousten on todettu selkeästi lähentäneen työvoimahallinnon, sosiaali- ja terveystoimen sekä kaupungin työllisyyspalveluiden näkökulmia pitkäaikaistyöttömien työllistymisen esteistä. Askel-hankkeen aikana Vantaalla on tapahtunut paljon muutoksia. Kuntouttavassa työtoiminnassa on kokeiltu uusia toimintoja ja hyväksi koettuja toimintoja ollaan vakinaistamassa.

Tällainen asia on esimerkiksi starttiryhvät, joita on alusta asti seurattu ja arvioitu yhdessä te-toimiston sekä aikuissosiaalityön kanssa. Maahanmuuttajien ryhmätoiminta on niin ikään käynnistynyt kuntouttavana työtoimintana. Verkostoyhteistyö on näin ollen kehittynyt konkreettisen asiakastyön yhteydessä. Vantaan kehittämiskohteet ovat olleet työllistymiseen tähtäävien toimintojen rakenteiden kehittämistä, yhteistyön tehostamista ja palvelukokonaisuuden yhdessä rakentamista. Hanke on antanut tähän valtakunnallista näkökulmaa ja oppimispohjaa, jota on tarkoitus juurruttaa Vantaalle.

Diakonia-ammattikorkeakoulun järjestämään koulutukseen (ks. Liite 2) osallistuneet ovat soveltaneet oppimaansa omassa työssään havaittuihin ongelmiin ja kunnissa on esitelty kehittämistehtävien tuloksia. Koulutuksessa valmistuneet kehittämistehtävät tuovat uutta hyödyllistä aineistoa kunnille jatkokehittämistyön pohjaksi. Opinnäytetöitä on esitelty myös hankkeen seminaareissa, joten ne ovat tuoneet tietoa myös valtakunnalliseen käyttöön. Koulutuksen arviointi Diakissa on vielä kesken, eikä sen jatkosta ole vielä päätetty. Koulutuksen suurimmaksi ongelmaksi on osoittautunut se, että harvalla koulutukseen osallistuvalla on ollut mahdollisuus opiskella työaikana.

Helsingissä luotu hyvä käytäntö asiakkaan kuulemiseksi asiakasraadeissa on otettu käyttöön myös Espoossa ja Vantaalla. Asiakasraadeista valmistui kaksi opinnäytetyötä hankkeen aikana, Helsingissä ja Espoossa. Asiakasradin antama palaute on vaikuttanut esimerkiksi Espoon kuntouttavan työtoiminnan ostopalvelujen sopimusneuvotteluihin. Sopimusneuvotteluissa on käsitelty asiakkaiden esille nostamat epäkohdat ja kehittämiskohteet ja palvelua on niiltä osin kehitetty. Lisäksi Työhönvalmennuskeskuksen pajalla asiakkaat ovat osallistuneet sosiaalipalvelujen internet-esittelysivujen arvioimiseen. Asiakkaiden osallistuminen palveluiden kehittämiseen on vakiintumassa kehittämistyössä osaksi toimintatapaa.

Kohti kuntouttavampia työelämäpalveluita (KOPPI) –hanke (2011-2013) jatkaa vaikeasti työllistyvien palveluiden kehittämistyötä Espoon ja Vantaan kaupunkien sekä Forssan seudun terveydenhuollon kuntayhtymän kanssa. KOPPI-hankkeen päätavoite on kuntouttavan työtoiminnan ja siihen liittyvien palvelujen kehittäminen, hanke on Euroopan sosiaalirahaston ja Uudenmaan ELY-keskuksen sekä mukana olevien tahojen rahoittama.

Kirjallisuusviitteet

ASKEL-hankkeen julkaisut ja raportit:

Karjalainen, Jarno, Karjalainen, Vappu (2010) Kuntouttava työtoiminta - aktiivista sosiaalipolitiikkaa vai työllisyyspolitiikkaa? Empiirinen tutkimus pääkaupunkiseudulta. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Raportti 38/2010. Yliopistopaino: Helsinki. http://www.thl.fi/fi_FI/web/fi/tiedote?id=23954

Klem, Simo (2011) Vammaisten henkilöiden asema välityömarkkinoilla. VATES-säätiö (verkkojulkaisu). <http://www.vates.fi/service.cntum?serviceType=serviceDocumentSection&documentId=49637>

Kostilainen, Harri & Nieminen Ari (2011) Työllisyysjärjestelmien inklusiivisuus – Tanskan ja Suomen vertailua (artikkeli julkaisuprosessissa).

Oksman, Ilkka (2011) Sosiaalisen työllistämisen nykytila ja kehittämisen tarpeet. Helsingin kaupunki. Sosiaalivirasto (verkkojulkaisu). <http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/3876ea7e-c443-46c1-9a66-af040b27273a>

Oksman, Ilkka (2010) Asiakkaat palveluiden arvioijina. Asiakkaiden tulkintoja työllisyyttä edistävästä toimenpiteistä. Opinnäytetyö. Ylempi AMK. Laurea – ammattikorkeakoulu. https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/16709/Oksman_Ilkka.pdf?sequence=1

Reponen, Sirkku (2010) ”Me ollaan sellasii huutolaispoikii, ei meidän asioista kukaan välitä..” Kokemuksia Espoon työllisyyspalveluiden asiakasraadista. Opinnäytetyö. Ylempi AMK. Humanistinen ammattikorkeakoulu. https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/14926/Reponen_Sirkku.pdf?sequence=1

Diakonia-ammattikorkeakoulun koulutuksessa tehdyt kehittämistehtävät kunnittain:

Espoon kaupunki:

Balea, Elena, Konttinen, Laura & Leinonen, Pauli (2010): Esteitä ja onnistumisia. Maahanmuuttajamiesten työllistymisestä Espoossa. Kehittämistehtävä. Espoon kaupunki. Diakonia-ammattikorkeakoulu.

Bruns, Anna-Mari, Lehtonen-Aleksejev, Jarmo & Viisanen, Eveliina (2011) Infotaulu sinulle, kun on aikaa. Kehittämistehtävä. Espoon kaupunki. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Verkkojulkaisu. <http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/e8d3f6e9-d990-4041-b5f2-10f80c9f18be>

Bruns, Anna-Mari, Lehtonen-Aleksejev, Jarmo & Viisanen, Eveliina (2010): Apua työn etsintään. Kehittämistehtävä. Espoon kaupunki. Diakonia-ammattikorkeakoulu.

Karén, Therese (2011) Espoon työvoiman palvelukeskuksen pitkäaikaiset asiakkaat. Kehittämistehtävä. Espoon kaupunki. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Verkkojulkaisu. <http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/8f8a2dd4-0799-4215-b9d1-70dc8ea48d6d>

Saarinen, Kaisa & Suhonen, Suvi (2011) Olemisesta ohjaukseen. Kehittämistehtävä. Espoon kaupunki. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Verkkojulkaisu.
<http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/45c815da-a585-4014-bca3-bb0b05b978a6>

Helsingin kaupunki:

Laitinen, Ulla-Maija & Aalto, Elisa (2010) Arviointi työvälineenä Uusix-vertailla. Kehittämistehtävä. Helsingin kaupunki. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Verkkojulkaisu.
<http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/fb51d1f4-62ed-4637-abd6-f8142fa6f0d6>

Tomson, Inna (2010) Sosiaalisen työllistämisen tarvekartoitus Helsingin kaupungin sosiaalivirastossa ja työvoiman palvelukeskuksessa. Kehittämistehtävä. Helsingin kaupunki. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Verkkojulkaisu.
<http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/33293527-f782-495d-aa97-7aa58480a103>

Vantaan kaupunki:

Kangas, Mirja (2010) Työhönvalmennus aikuisten, yli 25-vuotiaiden työpajatoiminnassa, Tarmo-projektissa. Kehittämistehtävä. Vantaan kaupunki. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Verkkojulkaisu.
<http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/f08a2d81-1689-444d-b8b5-1fe1bf750e58>

Mpaka, Antoan (2010) Asiakkuus maahanmuuttajien työhönvalmennuksessa. Kehittämistehtävä. Vantaan kaupunki. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Verkkojulkaisu.
<http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/4343802f-b937-431b-b3d6-e7036dbfc67c>

Vainio, Kirsi & Airaksinen, Pasi (2010) Aktivoinnin pullonkaulat – aktivointisuunnitelma kuntouttavan työllistämisen tukena sekä selvitys siihen liittyvistä ongelmista. Kehittämistehtävä. Vantaan kaupunki. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Verkkojulkaisu.
<http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/75c3c529-a696-4f81-b013-86f5829e8a6e>

Muut lähteet:

Ala-Kauhaluoma M & Härkäpää K (2006) Yksityinen palvelusektori heikoimmassa työmarkkina-
asemassa olevien työllistäjänä. Työpoliittinen tutkimus 312, Työministeriö, Helsinki.

ASKEL-hankkeen foorumit vuosina 2008-2011
http://www.thl.fi/fi_FI/web/fi/tutkimus/hankkeet/askel/foorumit

Diakonia-ammattikorkeakoulu (2009) Voimaa ja välineitä – aktiivinen sosiaalipolitiikka työllistämisen tukena. Askel-koulutuksen opetussuunnitelma. 8.5.2009.

Laiho, Hopponen, Latvala, Rämö (2010) Erityisryhmien työkyky – työttömät ja vammaiset. PTT-raportteja 225. Helsinki.

Lehto Markku (2011) Kaikki mukaan! Osatyökykyiset työmarkkinoilla. Selvityshenkilön raportti. Sosiaali- ja terve-yksityisministeriön selvityksiä 2011:5. Pdf: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-3131-2>

Ylipaavalniemi, Pasi (2005) Tuettu työllistyminen tutkimusten valossa. Artikkelit (ss. 80 – 87) teoksessa Sariola, Leena (toim.): Tuettu työllistyminen. Näkökulmia tuetun työllistymisen työhönvalmennukseen. VATES-kirjat. Helsinki.

Liitteet

Liite 1: ASKEL-hankkeen tavoitteet

ASKEL-hankkeen tavoitteena on ollut kehittää toimintakäytäntöjä ja työmenetelmiä, jotka edistävät työmarkkinoilta syrjäytyvien työllistymistä välityömarkkinoilla ja siirtymistä avoimille työmarkkinoille.

Hanketta on toteutettu kumppanuushankkeena, jossa kullakin osahankkeella on ollut omat tavoitteensa ja vastuunsa. Konkreettisimmin näiden tavoitteiden mukaisesti palvelujärjestelmiään pyrkivät kehittämään hankkeessa mukana olevat Espoon, Helsingin ja Vantaan kaupungit.

Hankkeen kaikkien osa-alueiden päätarkoituksena oli parantaa ja kehittää kolmen hankekaupungin palvelujärjestelmiä palvelemaan paremmin vaikeassa työmarkkinatilanteessa olevia kaupunkilaisia.

Visiona vuodelle 2011 oli, että Espoossa, Helsingissä ja Vantaalla on toimivat ja monialaiset yhteistyöverkostot työllisyyttä edistävissä palveluissa, jotka toimivat asiakaslähtöisesti ja joiden henkilöstö on motivoitunut, osaavaa ja uusimmat työmenetelmät hallitseva. Valtakunnallisesti työllisyyttä edistävien palveluiden ongelmakohdat on tiedostettu ja niiden korjaamiseen on ryhdytty.

Helsingin kaupunki

Helsingin osahankkeen tavoitteena oli nykyisten palvelurakenteiden selvittäminen ja nykyisten hyvien käytäntöjen ja kehittämistarpeiden kuvaaminen asiakkaan tarpeista käsin.

Tavoitteena oli edistää työhön kuntoutumisen ja aktiivitoimenpiteiden ottamista aikuissosiaalityön käyttöön kehittämällä osaamista ja lisäämällä tietoisuutta työllisyyden hoidosta ja työhön kuntoutumisesta. Tavoitteena oli myös kehittää palveluiden arviointiin soveltuvia mittareita sosiaalisen kuntoutumisen ja elämönhallinnan näkökulmasta, selkeyttää välityömarkkinoiden palvelurakennetta ja luoda palveluohjausverkostoa sosiaaliasemien, työhönkuntoutuksen, työhönohjauksen, sosiaali- ja terveystoimen erityispalveluiden (esim. päihde- ja mielenterveyspalvelut), työvoimahallinnon, työvoiman palvelukeskuksen ja välityömarkkinoiden kesken. Erityisesti pyrittiin huomioimaan asiakasosallisuus.

Vantaan kaupunki

Vantaalla tavoitteena on ollut tarkastella eri toimijoiden ja ammattiryhmien rooleja ja tehtäviä, tutkia mahdollisia päällekkäisyyksiä ja siirtymävaiheiden toimintatapoja ja rakentaa selkeää palvelukokonaisuutta. Tavoitteena on ollut syventää eri ammattiryhmien roolia ja osaamisen erityisyyttä sekä kehittää asiakastyötä yksilölliseksi tavoitteellisesti eteneväksi prosessiksi. Keskeisinä selkiennettämiskohteina ovat olleet TYPin ja kuntouttavan työtoiminnan sisältö, työmenetelmät ja nivelkohdat. Tavoitteena on ollut kehittää välityömarkkinat, jotka tarjoavat polun tarvittaessa alkuvaiheen sosiaalisesta kuntoutuksesta eri vaiheiden kautta tapahtuvan työvalmiuksien vahvistamisen avulla avoimille työmarkkinoille asti. Tavoitteena oli myös suunnitella ja kehittää Vantaan Valon toimintaa.

Espoon kaupunki

Espoon osahankkeessa on pyritty luomaan integroituja palvelukokonaisuuksia sosiaalipalveluihin ja välityömarkkinoille. Tavoitteena on ollut edistää asiakkaiden kannalta paremmin toimivia, oikea-aikaisia ja vaikuttavuudeltaan uudelle tasolle tähtääviä yhteen sovitettuja kuntouttavia sosiaalipalveluja. Hankkeessa on luotu palveluohjausverkostoa sosiaalipalveluihin (lastensuojelu, aikuissosiaalityö ja työllisyyspalvelut, sekä maahanmuuttajapalvelut, nuorten jälkihuolto, vammaispalvelut ja mielenterveys- ja päihdepalvelut).

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Diakonia-ammattikorkeakoulun osahankkeen tarkoituksena oli toteuttaa koulutuskokonaisuus, joka on suunnattu sosiaalisen työllistämisen parissa työskenteleville. Kohderyhmänä tässä pilottikoulutuksessa olivat Espoon, Vantaa ja Helsingin kaupungin työntekijät, jotka työskentelivät sosiaalisen työllistämisen parissa. Tavoitteena oli toteuttaa pilottikoulutus, saada siitä kokemuksia ja mahdollisesti liittää kyseinen koulutus jatkossa osaksi Diakin koulutustarjontaa.

Koulutuksen lisäksi Diakissa on myös kirjoitettu artikkeli: Kostilainen, Harri & Nieminen Ari (2011) Työllisyysjärjestelmien inklusiivisuus – Tanskan ja Suomen vertailua (artikkeli on julkaisuprosessissa). Artikkelissa käsitellään sosiaalisen työllistämisen ongelmia sosiaali- ja työmarkkinapoliittisten ratkaisujen kannalta. Nämä valtiollisen tason ratkaisut vaikuttavat oleellisesti siihen tapaan, jolla sosiaalisen työllistäminen onnistuu kunnan tasolla.

VATES-säätiö

Kehittämistyön tueksi hankkeessa toteutettiin kaksi tutkimuskokonaisuutta ja koottiin laajasti tietoa palveluissa olevien asiakkaiden ja heitä ohjaavien työntekijöiden kokemuksista. THL:n tutkimushanke kohdistui hankekaupunkien kuntouttavan työtoiminnan asiakkaiden siirtymiin, ja VATES-säätiön tutkimushanke tarkasteli vammaisten ja pitkäaikaissairaiden asemaa kaupunkien työllistämispalveluissa.

VATES-säätiö arvioi Askel-hankkeen osana vammaisten ja pitkäaikaissairaiden henkilöiden asemaa kunnallisissa työllistämispalveluissa ja selvitti, millaisia palveluja, työtehtäviä ja avoimille työmarkkinoille siirtymisen mahdollisuuksia tällä kohderyhmällä tosiasiallisesti tällä hetkellä on. Tutkimuskokonaisuudessa tarkasteltiin erityisesti sosiaalihuoltolain mukaisen työllistymistä tukevan toiminnan ja työtoiminnan tilannetta sekä asiakkaiden omia kokemuksia työllistämispalveluista. Tietoa kerättiin kuntien (Helsinki, Espoo ja Vantaa) osalta pääosin teemahaastatteluilla ja koko valtakunnan tasolla kuntien sosiaalijohtolle suunnatulla Internet-kyselyllä.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

THL:n tutkimus kuvasi kuntouttavan työtoiminnan toteutusta ja tilaa pääkaupunkiseudulla sekä työntekijöiden että asiakkaiden näkökulmasta. Tutkimuksessa oli lähitarkastelussa pääkaupunkiseudun kuntouttavan työtoiminnan asiakkaat ja heidän siirtymänsä kuntouttavan työtoiminnan jälkeen.

Tutkimus toteutettiin kyselyiden ja ryhmähaastatteluiden avulla. Raportti tutkimuksesta on julkaistu THL:n Raportteja -sarjassa tammikuussa 2011.

Sosiaalinen tilinpito

Hankkeen sisäinen ja ulkoinen arviointi toteutettiin sosiaalisen tilinpidon menetelmällä. Sosiaalista tilinpitoa käytettiin itsearvioinnin välineenä, jossa sosiaalisen tilinpidon tililuokiksi valittiin integroitujen palvelukokonaisuuksien kehittäminen, osaamisen vahvistaminen, asiakaslähtöisyyden vahvistaminen, toiminnan tuloksellisuuden arvioiminen ja aktiivinen sosiaali- ja työllisyyspolitiikan vaikuttaja.

Liite 2: Voimaa ja välineitä – aktiivinen sosiaalipolitiikka työllistämisen tukena

Opetussuunnitelma

Diakonia-ammattikorkeakoulu 8.5.2009

KOULUTUKSEN TARKOITUS, MENETELMÄT JA HYÖDYT

Tämä Askel-hankkeeseen liittyvä koulutus tarjoaa välineitä vaikeasti työllistyvien ohjaukseen. Koulutuksen sisältö on syntynyt hankekumppaneiden (Espoon, Vantaan ja Helsingin kaupungit) toiveiden perusteella. Koulutuksessa painotetaan erityisesti eri toimijoiden (kunnan eri toimijat, työvoimaviranomaiset, yritykset, järjestöt) välisen yhteistyön parantamista sekä asiakaslähtöisyyttä.

Kyseessä on ensimmäistä kertaa toteutettava pilottikoulutus, jonka aikana etsitään oikeanlaisia sisältöjä ja toteutustapoja työllistämistä tukevalle koulutukselle. Askel-hankkeen jälkeen koulutus vakiinnutetaan osaksi Diakonia-ammattikorkeakoulun koulutustarjontaa.

Koulutukseen voivat osallistua vaikean työttömyyden parissa työskentelevät Espoon, Vantaan ja Helsingin kaupungeista. Kustakin kaupungista voi osallistua kymmenen henkilöä. Osallistumiselle ei ole pohjakoulutusvaatimusta.

Koulutus alkaa syyskuun 2009 alussa ja päättyy vuoden 2010 lopussa. Kaupunkien tulisi valita ja ilmoittaa osanottajat Diakonia-ammattikorkeakouluun 5.6.09 mennessä. Ilmoittautumisessa käytetään kaupungeille toimitettua lomaketta.

Koulutuksen laajuus on 30 opintopistettä. Yksi opintopiste vastaa noin 27 tunnin työskentelyä, joten kokonaisuudessaan opintojen laajuus on noin 810 tuntia. Osa opintoihin vaadittavasta ajasta voidaan yhdistää oman työn tekemiseen. Opetussuunnitelman kehysten sisällä osallistujat voivat vaikuttaa opintojen sisältöön ja käytännön toteutukseen.

Koulutuksessa käytettäviä menetelmiä ovat perinteisen luokkaopetuksen lisäksi erilaiset toiminnalliset menetelmät sekä internetin kautta tapahtuva verkko-opiskelu, joka ei ole sidottu tiettyyn aikaan tai paikkaan. Koulutus sisältää johdatuksen verkko-opiskelun perusteisiin.

Koulutuksesta saa ainakin kahdenlaista hyötyä. Ensinnäkin osallistujat ja heidän organisaationsa voivat hyödyntää koulutusta oman toimintansa kehittämisen välineenä Askel-hankkeen suunnitelman mukaisesti. Toiseksi koulutuksen opintojaksoja voidaan soveltuvin osin käyttää myöhemmin korvaavina opintoina esimerkiksi ammattikorkeakouluopinnoissa.

KAIKILLE YHTEISET OPINTOJAKSOT

1. ALTTIIKSI ASETTUMINEN (EXPOSURE), 9-11/2009, 5 op

Opintojakso sisältää aluksi johdatuksen koko koulutuksen sisältöön ja rakenteeseen.

Varsinaisessa "alttiiksi asettumisen" (Exposure) toiminnallisessa opiskelussa osanottajat tutustuvat omien havaintojensa ja kokemustensa kautta asiakasryhmien elämäntilanteisiin ja pohtivat henkilökohtaista suhdettaan asiakkaiden elämäntilanteisiin. Alttiiksi asettumisen opintojaksolla opiskelijat myös tutustuvat toisiinsa ja solmivat yhteistyösuhteita, joita voidaan käyttää hyväksi seuraavilla opintojaksoilla.

Opintojakson lähiopetuksen aikataulu:

- 1) Johdanto koko koulutukseen Askel-hankkeen yhteistyöfoorumin yhteydessä.
- 2) Orientaatio syksyn lähipäiviin sekä alttiiksi asettumisen opintojakson aloitus. (Ryhmä A).
- 3) Orientaatio syksyn lähipäiviin sekä alttiiksi asettumisen opintojakson aloitus. (Ryhmä B)
- 4) Omien elämäkokemusten käsittelyä. (Ryhmä A)
- 5) Omien elämäkokemusten käsittelyä. (Ryhmä B)
- 6) Kenttähavaintojen tekemistä. (Ryhmä A)
- 7) Kenttähavaintojen käsittelyä. Annetaan välitehtävä seuraavaa lähiopetuskertaa varten. (Ryhmä A)
- 8) Kenttähavaintojen tekemistä. (Ryhmä B)
- 9) Kenttähavaintojen käsittelyä. Annetaan välitehtävä seuraavaa lähiopetuskertaa varten. (Ryhmä B)
- 10) Alttiiksi asettumisen opintojakson yhteenveto ja siirtyminen seuraavaan opintojaksoon sekä opiskelussa tarvittavien atk-taitojen harjoittelua

2. TYÖLLISTYMISEN YHTEISTYÖVERKOSTOT, 11/2009-3/2010, 5 op

Sosiaaliseen työllistämiseen osallistuu monia toimijoita. Työllistämisen onnistuminen edellyttää toimivaa yhteistyötä. Tästä syystä tällä opintojaksolla tarkastellaan sosiaalisen työllistämisen yhteistyösuhteita ja verkostoja. Askel-hankkeessa pyritään parantamaan erityisesti siihen osallistuvien kuntien sosiaalisen työllistämisen yhteistyöverkostojen toimintaa.

Opintojakson toteutus:

- 1) Opiskelijat tuottavat muodostamissaan ryhmissä kuvaukset kaupunkien vaikean työttömyyden yhteistyöverkostoista ja niiden haasteista. Tehtävän nimi on verkostotehtävä.
- 2) Yhteistyöverkostojen hahmotusta syvennetään opetuksen kautta (lainsäädäntö, viralliset ja epäviralliset yhteistyösuhteet, palvelujärjestelmä, tiedon kulku, mahdolliset yhteistyökumppanit, asiakasnäkökulman huomioiminen esimerkiksi Helsingin asiakasraadin kautta).
- 3) Opintojakson työskentelyä yhteen vetävät loppuseminaarit pidetään 22.-23.3.10, jolloin eri kaupunkien yhteistyöverkostoja koskevat tulokset jaetaan kaikille. Yhteistyöverkostojen, haasteiden ja ratkaisuehdotusten kuvaukset antavat aineksia kaupunkien yhteistyöverkostojen kehittämiseen.
- 4) Tarpeen vaatiessa opintojaksoon voidaan liittää opintokäyntejä kotimaassa. Vierailukohde voi olla esimerkiksi hyvin verkostoitunut sosiaalinen yritys.

3. VOIMAANNUTTAVAN OHJAUKSEN MENETELMÄT, 3-6/2010, 5 op

Opintojaksolla tarkastellaan ja harjoitellaan erilaisia työllistettävien ohjauksen menetelmiä ja näiden käytännön soveltamista. Käsiteltäviä teemoja ovat muun muassa voimaannuttava arviointi, nuoren asiakkaan kohtaaminen sekä oppimisvaikeuksien tunnistaminen.

Opintojakson toteutus:

- 1) Opiskelijat tekevät ennakkotehtävänä kuvauksen työssä käyttämistään menetelmistä. Kuvaukseen liitetään myös asiakasnäkökulma esimerkiksi Helsingin asiakasraadista kautta. Tehtävä sisältää myös pohdinnan uusien menetelmien tarpeesta. Käytettävien menetelmien kuvakset voivat olla esimerkiksi kirjallisia, videoituja tai valokuvattuja.
- 2) Tieto käytetyistä menetelmistä jaetaan koulutukseen osallistuvien kesken. Tässä yhteydessä sovitaan niistä menetelmistä, joiden osaamista halutaan vahvistaa.
- 3) Lähiopetuksessa opiskellaan ja harjoitellaan niitä menetelmiä, joihin toivotaan lisäoppia.
- 4) Opiskelijat tekevät yhteenvedon hyvistä ohjauskäytänteistä.

Opintojakson lähiopetuksen aikataulu täsmentyy viimeistään syksyllä 2009.

4. KEHITTÄMISTEHTÄVÄ, 1-12/2010, 10 op

Kehittämistehtävässä opiskelijat soveltavat koulutuksessa käsiteltäviä aiheita oman työnsä kehittämiseen. Kehittämistehtävä voi olla tutkimuksellinen tai toiminnallinen kokonaisuus tai sen puitteissa voidaan tuottaa jokin tuote työorganisaatioiden käyttöön.

Koska Askel-hankkeessa pyritään edistämään sosiaalisen työllistämisen parissa työskentelevien ihmisten yhteistyötä, olisi suositeltavaa, että kehittämistehtävät tehtäisiin useamman opiskelijan yhteistyönä, mahdollisesti kuntakohtaisissa ryhmissä. Työyhteisöt tulisi integroida osaksi kehittämistehtävää, jotta koulutus hyödyttäisi koko työyhteisöä ja sillä olisi pitkäkestoisia vaikutuksia.

Esimerkki kehittämistehtävästä:

Kaupungin työntekijöiden ryhmä tuottaa yhdessä kansion, jossa kuvataan ja ohjeistetaan kaupungin sisäisen yhteistyön malli. Kansio voisi sisältää kuvauksen eri toimijoiden yhteistyöstä, materiaalia ohjauksesta, voimaannuttavasta arvioinnista, yritys yhteyksistä, kuvauksia toiminnallisista kokonaisuuksista ja niin edelleen. Kansio voitaisiin tallentaa myös CD-rom:ille tai kaupungin sisäiseen verkkoon, jolloin sen jatkuva päivittäminen on helppoa. CD-levy voisi sisältää myös multimedia-aineistoa, kuten videoita, kuvia tai animaatioita.

Kehittämistehtävän tekeminen aloitetaan jo varhaisessa vaiheessa (1/2010) ja sen tekeminen nivoutuu yhteen muiden opintojen kanssa.

VAPAASTI VALITTAVAT OPINNOT

Kaikki opiskelijat osallistuvat yllä esiteltyihin opintojaksoihin, joiden lisäksi Opiskelija valitsee myös yhden seuraavista vapaavalintaisista opintojaksoista (5, 6 tai 7):

5. TYÖLLISTYMINEN YRITYSTEN NÄKÖKULMASTA, 8-10/2010, 5 op, VAPAASTI VALITTAVA

Avoimille työmarkkinoilla työllistymisen kannalta onnistunut yhteistyö yritysten kanssa on ratkaisevaa. Opintojakson tavoitteena on lähentää sosiaalisen työllistämisen parissa työskenteleviä ja yrityksiä sekä yrittäjiä toisiinsa.

Opintojakson teemoja ovat muun muassa:

- työllistettävien markkinointi,
- yritysten tarpeet ja toiveet,
- yritysten yhteiskuntavastuu,
- taloudellisten hyötyjen osoittaminen yrityksille,
- sosiaalisten yritysten tarjoamat mahdollisuudet,
- työhönvalmentajien asiantuntemus,
- yrityksen, sosiaalisen yrityksen, työllistettävän ja työhönvalmentajan yhteistyö työkyvyn näkökulmasta.

6. SOSIAALISTEN VAIKUTUSTEN OSOITTAMINEN, 8-10/2010, 5 op, VAPAASTI VALITTAVA

Sosiaalisten ja hyvinvointivaikutusten osoittaminen on sosiaaliselle työllistämiselle tärkeää, sillä siten voidaan perustella toiminnan hyödyllisyyttä. Esimerkiksi sosiaalisen tilinpidon keinoilla voidaan osoittaa, että sosiaalinen työllistäminen on taloudellisesti kannattavaa toimintaa. Opintojaksolla opitaan tekemään näkyväksi sosiaalisen työllistämisen moninaiset hyödyt. Taloudellisten hyötyjen lisäksi näitä hyötyjä ovat esimerkiksi henkisen hyvinvoinnin lisääntyminen ja sosiaalisten suhteiden vahvistuminen.

Työllistämisen hyötyjä tarkastellaan:

- työllistettävän,
- lähiyhteisön,
- työllistäjän ja
- yhteiskunnan näkökulmista.

7. ASKELEITA SOSIAALISEEN TYÖLLISTYMISEEN – FOORUMIEN ANTI, 9/2009 -10/2010, 5 op, VAPAASTI VALITTAVA

Askel-hankkeen yhteydessä järjestetään yhteistyöfoorumeita eli seminaareja, joissa käsitellään sosiaalista työllistämistä eri näkökulmista. Tämän opintojakson valinneet opiskelijat osallistuvat aktiivisesti foorumeihin ja tekevät niihin liittyvät oppimistehtävät. Tehtävien toteutusmuoto voi vaihdella (esimerkiksi kirjallinen yhteenveto foorumin sisällöstä, esitys foorumilla, foorumin tietojen välittäminen työorganisaatioon, osallistuminen verkkoalustalla käytäviin keskusteluihin). Yhteistyöfoorumeita järjestetään puolivuositain. Ensimmäinen pidetään 1.9.2009.